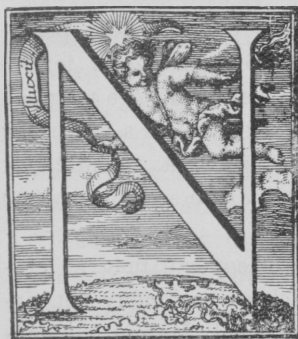

MAGYAR CSAPATOK AZ 1812. ÉVI HADJÁRATBAN.

I.

APOLEON vezette grande armée nagyarányú eseményei annyira háttérbe szorították a Schwarzenberg parancsnoksága alá helyezett seregtestünk szereplését, hogy magyar írók egyáltalában nem ismertették, az idegenek pedig vagy nem méltatták eléggé, vagy leszállították annak értékét és részrehajlóan foglalkoztak vele. Az írók java-

része megelégedett a hadműveletek vázolásával és ezeknek széles alapokra fektetett bírálatával, de egyik sem terjeszkedett ki az ütközetek vagy események részleteire, különösen pedig nem emelték ki eléggé a magyar csapatok tetteit és derékségét. E miatt olvasóközönségünk sem ismeri annak a *16,000 embernek tetteit, kik Magyarországot vallották hazájuknak s a kik ép oly fáradalmakat és szenvedéseket állottak ki, mint a francia hadsereg katonái.*

A cs. és kir. hadi levéltárban őrzött, hét hónap eseményeire vonatkozó, a helyszínén készült és ma már fakult százéves írárok oly kiváló példáit mutatják a katonai erényeknek, a minőket alig találunk más hadjáratainkban vagy fontosabb hadi

vállalatainkban. A hadjárat *harcászati általános igazságok bizonyítására igen alkalmas*; az ütközetek, portyázások stb. oly mozzanatokat tárnak elénk, melyek alapját alkotják nemcsak a támadásra, hanem a védelemre nézve is legújabban megállapított elveknek. Jól képzett és jól vezetett gyalogság, támadó kedvtől áthatottan, testileg és erkölcsileg kitartóan, a legnehezebb viszonyok között is sikeresen harczolt. Mindenkit csak az lelkesített: *előre az ellenségig!* A csapatokat áthatotta az a tudat, hogy csak «előre» jelent becsületet és üdvöt! A miéinké lett az előny, mivel az ellenséget az elhatározásban megelőzték és az előnyomulásban több erélyt fejtettek ki; összhangot és összeredményt értek el az alparancsnokok elszánt, tetterős cselekvéseikkel és egymásnak kölcsönös támogatásával. Döntő jelentőségű volt majdnem minden esetben az ellenség átkarolása és megkerülése.

A gyalogság mai modern tűzharczára alkalmazható példákat azonban nem találunk a hadjárat ütközeteiben. Ez természetes, mivel száz évvel ezelőtt a lőfegyverek minősége még sok kívánni valót hagyott hátra, a minek következtében a gyalogság nem tüzével küzdötte le az ellenséget, nem is a tűzharcznak volt a legnagyobb jelentősége, hanem mindig a szurony idézte elő a döntést!

A magyar huszár heves támadásával legyőzte még az erősebb ellent is. Kis lovas osztagok jelentékeny eredményeket vívtak ki kiválóan elszánt és merész fellépésükkel. Merész szellemtől áthatott lovasparancsnokok villámgyorsan fölismerték a viszonyokat és hirtelen elhatározásukat gyorsan vitték keresztül, a miben beigazolást nyert: a merészebb elhatározás a jobb!

Elüt e hadjárat a többi XIX. századi háborútól abban, hogy a magyar csapatokat nemcsak vegyesen illesztették be a császári seregtestekbe, hanem voltak tisztán magyar osztályokból alakított gyalog- és lovasdandárok, sőt a hadjárat elején Bianchi altábornagy hadosztályának 14 zászlóaljából 13, később pedig *valamennyi zászlóalja magyar eredetű volt*. Ennélfogva szembeötlik és könnyen megállapítható a magyarok osztályrésze, kik majdnem minden hadi vállalatban döntőleg szerepeltek, vagy nagyobb tömegben, vagy kisebb részekre osztottan.

Mindenkit érdekelhet végül az is, hogy az egész Európából összeválogatott grande armée-ba sorolt maroknyi magyar had mit művelt abban a nagy küzdelemben, mely után hanyatlani kezdett szerencsecsillaga a világtörténelem egyik legmerészebb katonájának és legkiválóbb emberének.

I.

A háború okai és az európai államok helyzete. Egység Napoleon és Ausztria-Magyarország között.

Az 1802 július 2-án kötött tilsiti békével I. Napoleon és Sándor orosz czár között keletkezett jó viszony csakhamar megváltozott. A spanyol kérdésben nézeteltérések merültek fel a két nagyhatalom között. Élesebbé váltak az ellentétek az Anglia ellen tervezett szárazföldi zárlat miatt is, a mennyiben Oroszország beszüntette a zárlatra vonatkozó egység némely pontozatát, a mivel egyidejűleg megszorította a francia árúk bevitelének feltételeit. Mélyen megsértette Napoleon Sándort azzal, hogy az oldenburgi herceget, a czár sógorát, trónvesztettnek nyilvánította és országát Franciaországba bekebelezte. A háború igazi oka azonban Lengyelország volt: a míg ugyanis Sándor czár birodalmába akarta bekebelezni, addig Napoleon a lengyel királyságot óhajtotta visszaállítani oly terjedelemben, hogy Oroszország teljesen kiszoruljon a művelt Európából. Nagy szerepet játszott még Napoleon határtalan nagyravágyása, kit elvakítottak az előző hadjáratok sikerei.

Hogy Ausztria-Magyarország magatartását megértsük, ismerünk kell azon államok állapotát, amelyek szerepet játszottak a hadjáratban.

A *rajnai szövetség* államainak fejedelmei, kiknél a magánérdekek voltak a döntők, nemkülönb *Szászország* és a *warsói nagyhercegség* is, tehetetlen eszközei voltak Napoleonnak. *Dánia* és *Svédország* ellenséges lábön állottak egymással; amaz Napoleon mellé szegődött, ez meg Oroszországgal lépett egységre. *Anglia* oroszbarát politikát űzött, ezenkívül a szárazföldi előző háborúk pénzbeli támogatása miatt pénzzavarban volt annyira,

hogy nem segíthette a szárazföldi hatalmakat Napoleon ellenében. *Poroszország* a tiltsi béke után reménytelen helyzetbe jutott és a halállal vívódott, mivel határai mentén és várainak legtöbbszörében francia csapatok állottak; pénzügye összeroskadt a nagy adók és a hadi szolgáltatások következtében. Függetlensége hajszálon függött, a mikor pedig Oroszországgal való szövetezése, nemkülönben Ausztriával, ennek és a maga semlegessége tekintetében folytatott tárgyalásai dugába dőltek, Napoleon mellé állott és önként ajánlkozott segítő csapatok kiállítására. *Törökország*, a mely háborút viselt Oroszországgal, senkivel sem szövetezett, hanem arra számított, hogy kedvező feltételek mellett köthet békét abban az esetben, ha Napoleon megtámadja Oroszországot.

Oroszország a Balkánon és északon folytatott hódító politikája révén barátok és szövetségesek nélkül magára maradt és ugyancsak pénzzavarban volt. A török háború annyira kimerítette, hogy még azt az összeget sem fizethette meg a monarchiának, a melyet az 1805. évi hadjáratban résztvevő csapatainak eltartásáért kellett fizetnie. Ausztria nem bízott benne 1809 óta, a mikor Sándor segédkezet nyújtott Napoleonnak.

Ausztria-Magyarország az 1805-iki pozsonyi békével elvesztette területének egyharmadát és pedig: Velenczét, Dalmáciát, Tirolt és Vorarlberget. A schönbrunni békével elvették tőle: Salzburgot Berchtesgadennel és Felső-Ausztria egy részével, Görzöt Monfalcon környékével, Triestet, Krajnát, a villachi kerületet, Graubüntent, Krakó kerületét, ezenkívül Angolországgal való összeköttetésének megszakítására és a szárazföldi zárathoz való csatlakozásra kötelezték. A birodalom 85 millió hadisarczot fizetett a francziáknak, a kik kizsarlották a lakosságot és mindent elvittek, mi értékes volt; csak 150.000 katonát tarthatott a monarchia, a minek következtében védképessége lényegesen alászállott. Minden oldalról francia befolyás alatt álló ellenséges országok vették körül: nyugaton Svájc és a rajnai szövetség államai, északon Szászország és a warsói nagyhercegség, délen Itália és az illyr tartományok, keleten pedig Oroszország. A bevételre szoruló ipar tönkrement; a gyarmatárúk hihetetlen drágák voltak; az élelmiczikkek ára felszökött;

az állam adóssága 658 millióra rúgott, a bevételek pedig megcsappantak. Ez volt oka annak, hogy mélyen leszállították a hadügyi költségeket, beszüntették a hadsereg számára szükséges anyagok szállítását, úgy hogy rövid idő multával üresen állottak a raktárak; a fegyverek javítására sem adtak költséget; megesett, hogy még a csapatok sem kapták meg illetekeiket. Mindezek zátonyra juttatták az ország jólétét, a bankjegyek értéke leszállott, 1811-ben bekövetkezett az állami csőd s vele bukott nemcsak a vagyonos és középosztály, hanem a szegény ember is. Vagyis Ausztria-Magyarország sülyedésének legmélyebb pontjára érkezett. Nem változtak meg a viszonyok akkor sem, mikor Napoleon önző céljainak biztosítása végett házasságra lépett Mária Lujzával s szoros összeköttetésbe jutott uralkodócsaládunkkal. Halogató politikát kellett üzni mindaddig, míg megerősödik a monarchia, ki kellett kerülni minden olyast, mi összeütközésre adhatott okot Napoleonnal. Metternich látta, hogy mérkőzésre kerül a sor Francia- és Oroszország között és már eleitől fogva Franciaországhoz szított, mivel bizalmatlan volt Oroszország iránt, mely hódító politikát folytatott és meg akarta vetni lábát a Balkánon, a hol veszélyeztetve voltak Ausztria-Magyarországnak elsőrendű érdekei. Mivel Napoleonnak szüksége volt a monarchia támogatására Oroszország ellen viselendő háborújában, már 1810-ben oly nyilatkozatokat tett, hogy támogatás esetén hajlandó visszaadni az elszakított tartományok néhányát. Ausztria-Magyarország tehát megerősödését csakis mint Napoleon szövetségese remélhette, annál is inkább, mivel ha baráti kezet nyujt Oroszországnak, készületlen állapotában Napoleon által megrohanva, biztos vereségnek nézett elébe.

A mint 1812 elején bizonyossá vált Francia- és Oroszország mérközése, Ferencz király, még mielőtt egyességet kötött volna Napoleonnal, mozgósította Galicziában álló csapatait, a minek következtében márczius derekán 50 gyalog zászlóalj, 44 lovasszázad és 104 ágyú állott harcra készen. Az orosz-török háború miatt szükségessé vált még Erdély megszállása, a hová 15 zászlóaljat és 30 lovasszázadot összpontosítottak Stip-sics báró altábornagy parancsnoksága alatt.

1812 márczius 14-én kötötte meg a monarchia és Napoleon

azt a szerződést, melynek katonai vonatkozású pontozatai a következők voltak.

Ha Francia- és Oroszország között kitör a háború, Ausztria megadja a jelen szerződésben meghatározott segítséget. Az ezredek, melyek azt alkotni fogják, azonnal megindítandók és akként helyezendők el, hogy április 15-től számítva legkevesebb 8 nap alatt Lemberg-nél egyesülhessenek. A hadtest ellátandó: kétszeres tüzérségi lövészerrel, valamint 20 napi élelemmel.

A francia császár megteszi mindazokat az intézkedéseket, melyek szükségesek arra, hogy Oroszország ellen ugyanabban az időszakban az összes rendelkezésre álló erővel katonailag működhessen.

Ausztria felséges uralkodója által kiállított hadtest három gyalog- és egy lovashadosztályból alakul, az osztrák császár által kiszemelt osztrák tábornok által vezényeltetik és azon a harcvezetési rendszeren működik, melyet a francia császár neki meghatároz. Semmi esetre fel nem osztható, mindig egy különálló és elkülönített hadtest marad.

Ellátása az ellenséges országban ugyanazon módon történik, mint a francia hadtesteké, a nélkül azonban, hogy ez által bármi tekintetben is megváltoznának az osztrák katonai szabályok által a csapatok élelmezésére nézve megállapított szokások és intézmények. A győzelmi jelvények és a zászmány, miket az ellenségtől elvesznek, őket illetik meg.

Ha a Franciaországgal szemben kötött viszony és szerződések megtorlásaként Ausztria Oroszország által megtámadtatnék, a francia császár Ő Felsége ezt a megtámadást mint saját maga ellen intézettet tekinti és közvetlenül megkezdi az ellenségeskedéseket.

A szerződésben meghatározott segítség 30.000 emberből alakul, melyből a 24.000 gyalogos és 6000 lovas állandóan hadi létszámon tartandó 60 ágyúból álló teljes tüzérfelszereléssel együtt.¹

Ausztria-Magyarország különös feltétele volt az, hogy sem-

¹ *K. und k. Kriegsarchiv. Feldakten des Feldzuges 1812.* 13—ad 43. (Ezután csupán *F. A. 1812.*)

legesnek ismerjék el a monarchia területét a hadakozó felek. Ezt úgy Napoleon, mint Sándor czár készséggel elfogadta, mivel Napoleon, miután megfelelő anyagi támogatást kapott, biztosítékot szerzett magának arra nézve, hogy a monarchia fegyveres erejének fennmaradó része ennek határain belül marad, Sándor pedig megóvta országa déli részét bármely ellenséges támadás ellenében.

Megegyeztek abban is, hogy ha a háború következményeként visszaállítanák a lengyel királyságot, akkor Ausztria-Magyarország megtartja Galicziát, vagy ha erről esetleg önként lemond Lengyelország javára, akkor megfelelő kárpótlást kap az illyr tartományokból. A háború kedvező kimenetele esetére Napoleon bizonyos tartományokat biztosított a monarchia számára egyrészt a segítség okozta áldozatok kárpótlásául, másrészt a két uralkodó közötti őszinte és tartós barátság bizonyítékául.

Ausztria-Magyarország tehát a különös viszonyok szülte kényszerűségből és állami létének biztosítása végett állította ki fegyveres erejének egy részét Napoleon nagy hadseregéhez.

II.

Az osztrák-magyar hadtest szervezete, a harc módja, ellátás élelemmel és pénzzel, a vezér és a csapatok parancsnokai, valamint a hadszínhely minősége.

1812 május 13-án adta ki Ferencz király ama rendelkezését, melynek értelmében a francziák segítségére rendelt erők parancsnokságát *Schwarzenberg herczeg lovassági tábornokra* bízta. A legfelsőbb kézirat így hangzott:

«Különös bizalmam jeléül Schwarzenberg herczeg lovassági tábornokra ruháztam a Galicziában egyesített úgynevezett megfigyelő hadtestem parancsnokságát. Ez a hadtest a szövetségnek megfelelő 30.000 emberből álló segítséget alkotja, de csak a háború kezdetén veszi fel a *«segély-hadtest»* (Auxiliar-Corps) elnevezést. Schwarzenberg herczeg lovassági tábornok ismeri a feltételeket, a melyek alatt köteleztem magamat Franciaország számára e hadtestet kiállítani. A legszorosabb mihez tartás vé-

gett csatolom ezen utasításhoz a márczius 14-iki titkos szerződés ama szakaszainak másolatát, melyek a hadtestnek a francia sereg irányában leendő s fentebb már ismertetett viszonyaira vonatkoznak.»

«Ezen pontoknak érvényesítésére Schwarzenberg herczeg a legnagyobb figyelmet fordítani köteles. Az egésznek fővezényletét vezető francia császárral szemben teljesítendő szolgálatát ezen kifejezetten meghatározott szerződéses pontok határozzák meg. Minden alkalommal, a mikor olyast várnak tőle, mely azokkal ellentétben állana, a herczeg azokat visszautasítani, nem kevésbé a hadtestem javára szóló kötelezettségeknek teljeskörű foganatosítását követelni tartozik. Mivel a hadtest ereje a szerződésben meghatározottat és állami érdekemnek az felel meg, hogy a háborúban, *melyben csakis a szövetségből folyó kötelezettségemnek teszek eleget, nem mint főtényező jelentkezzem, szükséges lesz, hogy folyton szem előtt tartassék az a határvonal, mely a francia császár által minden hadműveletre felhasználható segély-hadtestem és a többi, csak államaim fedezésére és védelmére felállított és felállítandó hadtestek között létezik* s hogy minden ezzel össze nem egyeztethető követelés diplomáciai útra tereltessek. Rendkívüli eseményekre vonatkozó jelentéseket a vezénylő tábornok közvetlenül hozzám, szolgálati ügyek felől ellenben az udvari haditanácshoz intézni köteles.»

«Wien, 1812 május 13.»

«*Ferencz s. k.*»¹

Az események leírása előtt foglalkoznunk kell még azon tényezőkkel, melyek a hadműveletekre befolyással voltak. E tényezők: a) *a hadtest szervezete, a harcz módja, a csapatok ellátása élelemmel és pénzzel*, — b) *a vezér, valamint a csapatok parancsnokai és* — c) *a hadszínhely minősége.*

a)-hoz. *A sereg szervezete.* A hadtest összeállítását a hadrend mutatja.

¹ F. A. 1812. 13—ad 43.

HADREND.

Had- osztály parancs- nok	Dandár- parancs- nok	Csapattest	Zászlóalj	Század	Létszám ¹		Ágyú	
					gyalo- gos	lovas		
Trauten- berg altáb.	Zech- meister táb.	1. varasdi határőr-zászlóalj ... 5. vadász-zászlóalj ... <i>Kienmayer-huszárok</i> (8.) ...	1 1 —	— — 6	1284 576 —	— — 877	— — —	
	Pffacher táb.	Beaulieu gyalogság ... <i>Duka</i> (39.) hadkiegészítő ke- rülete: előbb Kassa, 1809-től Debreczen	2 2	— —	1781 1799	— —	— —	
Bianchi altáb.	Lilien- berg táb.	<i>Símbschen</i> (48.) hadkiegészítő kerülete: Sopron, Zala és az ezekkel határos megyék	2	—	1726	—	—	
		<i>Alvinczy</i> (19.) hadkiegészítő ke- rülete: előbb Kassa, később Székesfe- hérvár	2	—	1777	—	—	
	Hessen- Homburg herceg táb.	<i>Colloredo</i> (33.) hadkiegészítő ke- rülete: előbb Nóg- rád és a szomszéd- os vármegyék, később a bányá- városok	2	—	1768	—	—	
		<i>Hiller</i> (2) hadkiegészítő ke- rülete: Pozsony, Nyitra és a többi vágvölgyi megyék	2	—	1805	—	—	
	Lichten- stein Alajos herceg táb.	<i>Kirchen- better gránátos zászlóalj</i>	alakult a 34., 37. és 60. magyar gyalog- ezredeből	1	—	690	—	—
		Przecinski gránátos zászlóalj		1	—	687	—	—
<i>Esterházy</i> (32.) hadkiegészítő kerülete: Pest és a Jász-Kun vár- megyék		gyalogság	2	—	1806	—	—	
<i>Davidovich</i> (34.) hadkiegészítő kerülete: előbb Dunántúl, később Kassa		gyalogság	2	—	1769	—	—	

Had- osztály parancs- nok	Dandár- parancs- nok	Csapattest	Zászlóalj	Létszám ¹			Ágyú
				Század	gyalo- gos	lovas	
Siegen- thal altáb.	Előbb Meyer, később Andrássy táb.	Czatoriszky gyalogság	1	—	1004	—	—
		Kottulinszky "	2	—	1689	—	—
		De Ligne "	2	—	1962	—	—
	Mohr táb.	7. vadász-zászlóalj	1	—	569	—	—
		2. varasdi határőr-zászlóalj	1	—	1257	—	—
		<i>Hessen-Homburg-huszárok</i> (4.)	—	6	—	931	—
Frimont altáb.	Frelich táb.	<i>Császár-huszárok</i> (1)	—	6	—	920	—
		O'Relly chevau-légersek	—	6	—	891	—
		Hohenzollern "	—	6	—	950	—
	Wrede táb.	Riesch dragonyosok	—	4	—	705	—
		Levenér "	—	4	—	678	—
		<i>Blankenstein-huszárok</i> (6.)	—	6	—	838	—
—		Tüzérség (10 üteg): öt század, valamint két 3 fontos, négy 6 fontos dandárüteg (ütegen- ként 8 ágyú), egy 6 és egy 12 fontos ostromüteg (ütegen- ként 4 ágyú és két 7 fontos taraczk), két 6 fontos lovaglő- üteg (ütegenként 6 ágyú és két 7 fontos taraczk); összesen	—	—	916	—	76
		Utászok és hidászok 2 nagy és 2 kicsi hadihíddal, vala- mint 50 pontónnal	—	—	565	—	—
		Egészségügyi csapat: 2 század 50 sebesültszállító kocsival	—	—	—	—	—
		Törzsgyalogság: 2 század	—	—	—	—	—
		Törzslovasság: 2 "	—	—	—	—	—
		Tábori sütőde és vonat	—	—	3184	—	—
		Összesen	27	44	35,404	—	76

Megjegyzés: A dült betűvel szedett csapattestek Magyarországból nyerték kiegészítésüket.

¹ A hadrendre nézve lásd: Ordre de Bataille des Armee-Corps in Galizien, Lemberg 1812. június 11. *F. A. 1812.* 6—117. a. és *Mittheilungen des k. k. Kriegarchivs, 1884.* Die Theilnahme des k. k. österreichischen Auxiliar-Corps unter Commando des G. d. C. Fürsten Carl zu Schwarzenberg stb. mű 12—13. lapját.

A létszámot a Rekrutierungs-Standes-Rapport des 1. Armee-Corps pro July 1812. am 11. July. Stand Ende Mai 1812-ből vettem. *K. und k. Kriegsarchiv. Hofkriegsratsfeldakten des Feldzuges 1812.* 7—3. (Ezután csupán *H. K. R. F. A. 1812.*)

Kivonuló létszám 1812. június 30.: 29,400 gyalogos és 6,011 lovas (a magyar csapatok kivonuló létszáma összesen 14,896 volt).¹

A magyar csapattestek legénységéből *idegen és nem magyar* ajkú volt: 357 ember.²

<i>Kórházak</i> : Lemberg, Zolkiew _ _ _ _	1571
Sambor, Lasky _ _ _ _	1126
Landau, Przemysl _ _ _ _	512
Rzezsów, Kossno, Staramies	1193
Összesen... _ _	4402 ágygyal.

A *harcz módja*. A Károly főherczeg által meghonosított újítások nemcsak kiállották a tűzpróbát az előző 1809. évi hadjáratban, hanem meg is szilárdultak. Hadi tapasztalatok alapján nagy gonddal összeállított szabályzatok és utasítások állapították meg a fegyvernemek működését a harcban s a harczter egyéb szolgálataiban. A tisztek elméleti és gyakorlati oktatása, valamint a legénység képzése az akkori elvek szerint tökéletes volt.

A hadba indított ezredek a hadsereg színejavát alkották úgy a kiképezés, mint szellemük tekintetében. A legtöbb csapattest végig küzdötte az 1809. évi hadjáratnak dicsőséges részét.

A két főfegyvernem, vagyis a gyalogság és lovasság tagozása és harczmodora nagy vonásokban a következő volt.

*Gyalogság.*³

Minden gyalogezred három zászlóaljából és két gránátos századból alakult. A zászlóalj három osztályra tagozódott. Minden osztály két századból állott. A századokat félszázadokra osztották; a félszázad két szakaszból állott. Az ezred gránátos századaival együtt tehát 20 századból alakult. Több ezred gránátos századaiból rendszerint külön gránátos zászlóaljakat alakítottak.

¹ *Früh-Rapport* von 26. bis 30. Juni. F. A. 1812. 7—2.

² *Rekrutierungs-Standes-Rapport*. H. K. R. F. A. 1812. 7—3.

³ *Exercier-Reglement* für die k. k. Infanterie. Wien. 1807.

A szakaszok háromsorosak voltak. Az egymás mögött álló három ember egy tagot alkotott. Sortávolság: saroktól sarokig két és fél láb. Az első sorban állottak a legnagyobb és legmerészebb emberek, — a másodikba jutottak a legkisebb, kevésbé jól képzett és ügyetlenebb katonák, — a harmadik sorba pedig az elsőből fennmaradtak, a kik egyszersmind a legjobb lövők voltak.

Egy magyar gyalogezred századának hadi állománya volt: 1 százados, 1 főhadnagy, 1 hadnagy, 1 zászlós, 2 őrmester, 13 tizedes, 12 őrzető, 2 dobos, 2 ács, 180 gyalogos és 3 tisztiszolga (218).¹

Különös feladatokra hivatott volt a harmadik sorbeli legénység. Ezt rendszerint kikülönítették: csatárvonal alakítására, tartalékul oldaltámadásokra, az arcvonal meghosszabbítására, valamint biztosító szolgálatra.

A támadás alakzatai: rendszerint fejlődött vonal, azután századoszlop és kivételesen félszázad, század és osztály szélességű és 12 ember mélységű tömeg. Lovasság ellen négyszögeket alakítottak és pedig egy, két, vagy kivételesen három zászlóaljából.

A támadás a következőképen ment végbe.²

Az arcvonalban és oldalról veszteségeket okozó ellenséges csatárok elűzése végett a szakaszok harmadik sorbeli legénységét csatárharczhoz¹ parancsolták (az erők egyharmada). A kirendeltek közül alakított 12 szakaszból hat legyező formában csatárlánczba oszlott, hat pedig e mögött mint támogató csapat állott fel, hogy minden pillanatban készen legyen az elől harczókat támogatására ott, a hol az szükséges. Vezetésére a csatárok tüzeléshez fogtak és megtámadták az ellenséget. A csatározás alatt a főcsapat fejlődött vonalban vagy századoszlopban előrenyomult, a viszonyoknak megfelelő erejű tartalékot különített ki, a mi után az ellenségtől mintegy 300 lépésnyire gyorslépésbe ment át, a zászlóaljparancsnok zászlóalja közepe mögé lovagolt, a

¹ *H. K. R. F. A. 1812. 7—1. b. Kriegstand stb.*

² *Beyträge zum practischen Unterricht im Felde für die Officiere der österreichischen Armee. Wien. 1808. I. Band. 137. l.*

századparancsnokok s a zászlótartók pedig a századok térközeibe léptek. Az ellenségtől 50—60 lépés távolságban a legénység szuronyt szegezett, a dobosok a rohamjelet verték, a csatárok esetleg a századok térközeibe vagy a szárnyakra vonultak, avagy oldalba kapták az ellenséget (néha megszállották a védelemre s a visszavonulás fedezésére alkalmas pontokat) és az egész csapat betört az ellenséges sorokba.

*Lovasság.*¹

Minden huszárezred négy (kivételesen három) osztályból alakult. Minden osztályban két század, minden században két két szakaszból álló szárny volt.

A lovasok két sorban egy láb távolságra állottak egymás mögött. A szakaszok első sorában legalább is hat lovas volt. A huszárokat s a lovakat akként osztották el, hogy az I. és IV. osztályba a legnagyobbak, a középső osztályokba pedig a legkisebbek jutottak. A század hadiállománya 178 lovas volt (2 százados, 2 főhadnagy, 2 hadnagy, 2 őrmester, 1 trombitás, 1 kovács, 12 tizedes, 1 számvivő, 150 közhuszár és 5 tisztiszolga.)²

A lovasság szálfegyvereivel lóháton vagy kivételesen lőfegyverekkel gyalog harczolt. A harczra vonatkozólag általában a mai elvek voltak érvényesek. Harczalakzat: rendszerint fejlődött vonal, melynek biztosítására tartalékot és védőoldalakat különítettek ki. A gyalogsági négyszögekre intézett támadásoknál rendszerint a szögletekre, a tüzérségre ellenben oldalból támadtak. A roham lefolyása: a harczra való fejlődés és előkészületek befejezése után a csapat ügetni kezdett, majd az ellenségtől mintegy 200 lépésnyire vágta ment át. Az ellenségtől 80—100 lépésnyire «Riadót» fújtak, mire mindenki támadásra emelt karddal az ellenségre tört a legsebesebb futtatásban.

A *tüzérség* ütegekbe egyesítetten mint önálló fegyvernem jutott alkalmazásba, de csak ritkán szerepelhetett számottevőleg a terep mostoha viszonyai következtében.

¹ *Exercier-Reglement für die k. k. Cavallerie.* Wien. 1806.

² *H. K. R. F. A. 1812.* 7—1. f. Kriegstand. stb.

A *biztosító szolgálalat* rendszerint a lovasság teljesítette, de ha a terep szükségessé tette, gyalogságot osztottak be hozzá megfelelő erőben. A biztosítószolgálatban vallott elvek nagyjában megegyeztek a maiakkal.

A fegyvernemek magatartására nézve a háborúban Schwarzenberg *külön irányelveket adott*. Óva intette a gyalogságot a hiábavaló és nagy távolságról kezdett puskázástól s a jól célzott tüzelést kötötte lelkére. Az ellenség üldözésénél betiltotta az egész csapat utánaszaladását, hanem elrendelte, hogy a míg a csapat fele vagy egyharmada az üldözést azonnal megkezdi, addig az összes többi erők sorakozzanak, rendeződjenek és csak lassan, a legnagyobb rendben kövessék az üldözőket.

A *lovasság* tartalékok kikülönítése nélkül soha se rohanja meg az ellenséget. A támadást az oroszok szárnyára kell intézni, a mit, ha lehet, gyalogsági vagy tüzérségi tűz előzzön meg. Ha az orosz lovasság gyalogságunkat megtámadja, akkor ez várja be, míg az közel jut, — az asperni csatátéren kipróbált gyalogsági tömegeink és lovasságunk majd megmutatja, hogy miképen kell visszaverni a támadó lovasságot. Különösen óvja a lovasságot a meggondolatlan rajtahajtástól, mivel ezzel könnyen csapdába juthat, a mit az oroszok előszeretettel alkalmaznak.

A *tüzérség* fő feladata előkészíteni a gyalogság támadását; összpontosítsa tüzét és ha lehet, vegye keresztűz alá a megtámadandó pontot. A céltalan ágyúzás lőszerpazarlásra vezet és fölösleges veszteségeket okozhat. Az ágyúkat mindenkor földön állítsák fel.

Általában lelkére köti az összes parancsnokoknak a menetfegyelem legszigorúbb kezelését.¹

A csapatok ellátása élelemmel és pénzzel.

Előző, balszerencsével vívott hadjáratok okozta zavarokat az osztrák hadvezetőség csak részben szüntethette meg, minek következtében hiányok mutatkoztak a felszerelésben, élelmezés-

¹ F. A. 1812. 8—10.

ben és a pénzzel való ellátásban. A felszerelés hiányos voltának tudható be, hogy a hamar tönkrement ruházatot pótolni nem lehetett s a gyalogságnak nagyrésze már szeptember végén bocskorokban és mezítláb járt. A téli hadjárathoz szükséges holmigról sem gondoskodhattak. Bár a hadtest 20 napi élelmi készletet vitt magával, ez már a hadműveletek legelején visszamaradt az előfogatok silánysága s az utak rosszasága miatt; és mivel a vonat csakhamar fölemészttette az általa szállított czikkek javarészét, édeskevés maradt meg a csapatok számára. A harácsolás sem volt kielégítő részint a vidék szegénysége s a lakosság ellenséges érzülete, részint a polgári hatóságok nemtörődömsége miatt. Ausztria rossz pénzügyi helyzete folytán képtelen volt elegendő ércpénzt adni hadteste hadművelési pénztára számára, de különben is elmaradt Napoleon pénzbeli támogatása, a minek következtében a századok csak néha, mintegy izelítőképen kaptak pár száz forintot legénységük illetékeinek kifizetésére. A tisztek fizetésére vonatkozólag a hadműveletek ismertetésénél lesz szó.

b)-hez. *A vezér és a csapatok parancsnokai.*

A hadtest vezére *Schwarzenberg Károly Fülöp hercegy lovassági tábornok* volt. Született Wienben 1771 április 15-én. Katonai pályáját 17 éves korában kezdte és mint gyalogsági hadnagy részt vett az 1788. török háborúban; 1790. őrnagy, 1791 január 6-án a Latour dragonyosokhoz került; küzdött Belgiumban, 1792. Neerwindennél mint alezredes három osztály dzsídást vezetett, 1794. pedig mint a Zeschwitz vértés ezred ezredese eldöntötte a cateau-cambresisi csatát, a miért a katonai Mária Terézia-rend lovagjainak sorába jutott. Végig harcizolta az 1795. és 1796. évi hadjáratokat és részt vett az 1800. hohendingeni csatában. 1805. az ulmi katasztrófánál lovassága élen keresztül vágta magát a francziák sorain, mely vitézi tettéért a Mária Terézia-rend középkeresztese lett. 1809. Wagram mellett vitézkedett s lovasságával az osztrák sereg utóvédét alkotta. A bécsi béke után lovassági tábornokká lépett elé. A diplomaciai pályán is működött és ő vezette ama tárgyalásokat, melyek Napoleon és Mária Lujza házasságára vezettek.

Hadi tapasztalatokkal bíró kiváló katona volt. Önállóan leg-

először 1812. működött. Mint a hogy a hadjárat eseményei is igazolják, kikülönített és a mostoha viszonyok által teremtett kényes helyzetében eszélyesen, merészen oldotta meg nehéz feladatát és beigazolta vezéri talentumát. Kisértések, biztatások és tanácsok ellenére soha sem tért le arról az útról, melyet megszabtak számára a Napoleonnal kötött szerződés alapján. A hadjáratról hátramaradt mintaszerű intézkedései és rendelkezései bizonyosságai annak, hogy minden esetben gyors elhatározását határozott cselekvés követte. A háború okozta súlyos körülmények között vasmarokkal fenntartotta serege fegyelmét, a minnek az volt a következménye, hogy egyedül az ő hadteste maradt meg katonai szervezetében s vonult vissza rendezetten Napoleon roppant nagy seregéből. Becsülést és tekintélyt vívott ki magának bátorságával, alárendeltjeiről való gondoskodásával és soha meg nem szűnő kitartásával a szokatlanul súlyos hadi fáradságokban.¹

Harczokban edzett, tapasztalt és vitéz katonák vezették a hadosztályokat, a dandárokat, a csapattesteket és osztályokat. Közülök a magyar csapatok vezetése tekintetében kimagaslanak: Bianchi altábornagy és Frelich tábornok.

Bianchi Vincze Frigyes báró, későbbi casa-lanzai herczeg, altábornagy, mint mérnökkari tiszt kezdette katonai pályáját. Részt vett: az 1788. török háborúban, 1789-ben Brebir, 1790-ben pedig Czettin ostromában, a hol annyira kitüntette magát, hogy a hivatalos jelentésben «a legderekabb tisztek egyikének minősítették». Ezután a Németalföldön harczolt. 1796. Mannheim ostromában vett részt, majd a törzskarhoz került és kitüntetéssel végig harczolta az 1796. és 1797. évi olasz háborúkat. Rivolinál elfogott és köpenyétől, csizmáitól, néhány keservesen összekuporgatott aranyától megfosztva Veronába kísérték. 1799. ör-

¹ Részletes életeleírását lásd: *Dr. J. Hirtenfeld*, Der Militär-Maria-Theresien-Orden stb., Wien, 1857. II. köt. 1093—1113. l., valamint *A. Prokesch*: Denkwürdigkeiten aus dem Leben des Feldmarschalls Fürsten Carl zu Schwarzenberg. Wien, 1823. Érdekes adatokat tartalmaz még *Johann Friedrich Novák*: Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau 1799—1816. című munkája a 189. laptól kezdődőleg (Verlag von Gerlach und Wiedling. Wien, 1913.).

nagy, 1800. pedig alezredes lett. Möskirch mellett (május 5.) gyors elhatározottságával elhárította a Kray hadseregét fenyegető veszélyt, a minek jutalmául ezredessé léptették elő. 1805. eszei Ferencz Ferdinánd főherczeg szárnysegéde volt s e minőségében nagy szerepet játszott az ulmi katastrófánál. 1807-ben tábornok, 1809-ben pedig mint az V. hadtest parancsnoka, Siegenburgnál, Kirchdorfnál, Landshutnál és Neumarktnál dicsteljes csatákat vívott. Az asperni csata második napján «jó példaadásal magával ragadta csapatait». A harc gyilkos volt úgy, hogy Vincent altábornagy, ki a második harczvonalban állott, többször felkiáltott: Ha Bianchit ma agyon nem lövik, sohasem esik meg rajta! A pozsonyi hídfő védelmezése meghozta számára a legszebb katonai kitüntetést, a katonai Mária Terézia-rendet. Vitéz, elszánt, harczí vágytól áthatott és vállalkozó szellemű katona volt. Kitünően vezette a magyar csapatokat, a mi annak bizonyága, hogy ismerte nemzetünk kiváló katonai erényeit. Mint a 48. gyalogezred parancsnoka magyarul is megtanult s habár származására nézve olasz, születésére nézve pedig wieni volt, a magyar nyelvet életfogytaig nagy előszeretettel beszélte.¹

Frelích Ferencz báró Belováron született és katonai szolgálatának javát horvát csapatoknál töltötte. Kitünt a törökök ellen viselt háborúkban, 1794. Landrecynél, 1795. Mannheimnál; 1808. a Stipsics-huszárok parancsnoka. 1809. a Mária Terézia-rend lovagja lett az asperni csatában Esslingen körül tanúsított merészségéért. Az 1812. évi hadjáratban dandárával előbb az elővédet alkotta, később pedig magyar huszáraival mindenkor merészen belevágott és nagy szerencsével oldotta meg különleges és nehéz feladatait. Meghalt mint tábornok 42 éves korában 1813 május 17-án.

Mint a hogy a hadi események is igazolják, a magyar csapatokból alakított dandárok parancsnokai mind vitézek voltak, derekasan megállották helyüket, ismerték csapataik teljesítőképességeit, birták azok bizalmát s így tűzbe-vízbe vezethették azokat.

¹ Életrajzát lásd *Sommer*: Friedrich von Bianchi Duca di Casalanza k. k. Feldmarschalleutenant stb. Wien, 1857., valamint Johann Friedrich Novák i. m. 194. és 197. l.

A tisztikart csakugyan áthatotta hivatása iránti teljes odaadás, áldozatrakészség és állhatatosság kötelességei teljesítésében. *Díszére válik a tisztikarnak az az önmegtágadás, melyet a hadjárat rendkívüli fáradsalmi és nélkülözései között tanusított.*

c)-hez. *A hadszínhely minősége.* Hogy a csapatok tetteit helyesen elbírálni és értékelni tudjuk, szükséges ismernünk annak a területnek sajátságosságát, melyen a hadműveletek végbe mentek.

A hadszínhely Galiciától északra, Warsótól keletre és a Niemen folyótól délre terül el. A föld felszíne sík, melyből szelíd lejtőkkel bíró kisebb s nagyobb homokos dombok emelkedtek ki. A nyugoti részek művelés alá fogható rónáit és dombosorait kisebb-nagyobb erdőségek választották el egymástól, míg a mélyebben fekvő helyek java része posványos, melyet lomhán ide-oda kanyargó folyóvizek tápláltak. Elütött ettől a keleti rész, a hol a Bielowiezi őserdő és a Poljesjenak nevezett mocsárvidék terült el. A *Bielowiezi őserdő* a Narew és Lesna eredetétől a Jasioldáig, valamint a Pripiatj bal partján egész Mozyrig terjedt 379 km hosszúságban és 30 km szélességben; beborította a vidék legmagasabban fekvő részét. Az emberi beavatkozásnak és gazdálkodásnak alá nem vetett roppant nagy erdőséget posványok, ingoványos legelők és tavak szakították meg, melyeknek közelében csak elvétve akadtak községek. A *Poljesje mocsárvidék* a Muchawiec folyónál kezdődött és kiterjedt a Pripiatj mindkét oldalán a Jasiolda, valamint a Styr alsó folyása mentén egész Mozyrig. Egész Európában sehol sem volt ily szomorú tájék: ritkás erdőkkel tarkított beláthatatlan mocsárterület, melyen a Pripiatj és ennek számtalan mellékfolyói vezették le a szennyes vizet. Néhol homokszigetek emelkedtek ki, melyeken a vadon ragadozói miatt örökös rettegésben s csupán vadászattal s halászattal foglalkozó emberek tanyáztak férgekkel teli nyomorult viskókban. A szélrózsa minden irányába szertefutó vizek nehezen elhárítható akadályokat alkottak. A mocsaras partok mentén hosszú töltéseket kellett építtetni, az iszapos meder pedig csak ritkán tartotta meg a híd czölöpzetét.

A hadszínhely nyugoti felének *útvonalai* elég jók voltak. A Bielowiezi erdőn és a Poljesjén át csak két út vezetett: az

egyik Brest-Litowskból Pruzanyon és Slonimon át Minskbe, a másik Lubiesówból Pinsken át Nieswiezbe. Az első gondozott volt, de tartós esőzések után feneketlené vált, mivel anyaga csupán homokból és földből állott; a másik út csak télen nagy hidegben, vagy a nyári szárazság idejében volt járható. Úgy a főutak, mint a mellék- és dülőutak jórészt töltéseken vezettek, a mi által veszedelmes szorosokat alkottak különösen ott, hol mocsaras és posványos volt a mellékterep. A nagyobb hidakat a csapatoknak előbb helyre kellett állítaniok, a kisebb vizeken át épített pallókon pedig csak egyenként juthattak át az emberek.

A talaj miőségének mostohasága folytán az utakon kívüli mozgás alig volt lehetséges. Rendszeres harcához fejlődésről csakis a száraz és magasabban fekvő helyeken lehetett szó. A vizenyős részeken a tűzérseget használni egyáltalában nem lehetett, a gyalogság és a lóról leszállott lovasság pedig besüppedve az ingoványba, csak nagy erőfeszítés árán és csak szét-szórta juthatott előre.

A csapatok nyugvásához szükséges helyek silányak voltak. A jobbra fából épített városok és falvak lakosságának egyharmadát szegénysorsú zsidók alkották. A lakások telides-teli valának férggel.¹ A hadszínhely általános ismertetéséből önként következtethetünk a táborhelyek minőségére.

Az ellenségeskedések kezdetével az orosz tisztviselők elhagyták hivatalaikat, fölégették a majorokat, a falvak egy részét és a malmokat, hasznavehetetlené tették az összes lisztet, betömötték a kutakat, a minek következtében a katonák élelmezése majdnem lehetetlené vált.

¹ J. F. Novák i. m. 218. l. ezeket olvassuk Schwarzenbergnek 1812. augusztus 23-án Túrrol feleségéhez írott levelében: ... még némely tisztességes nemesi udvar is teli van mindenféle férggel és piszokkal, poloskával stb. E mellett majd megbolondul az ember a szunyogok miatt...

III.

Az ellenfelek ereje és csoportosítása.

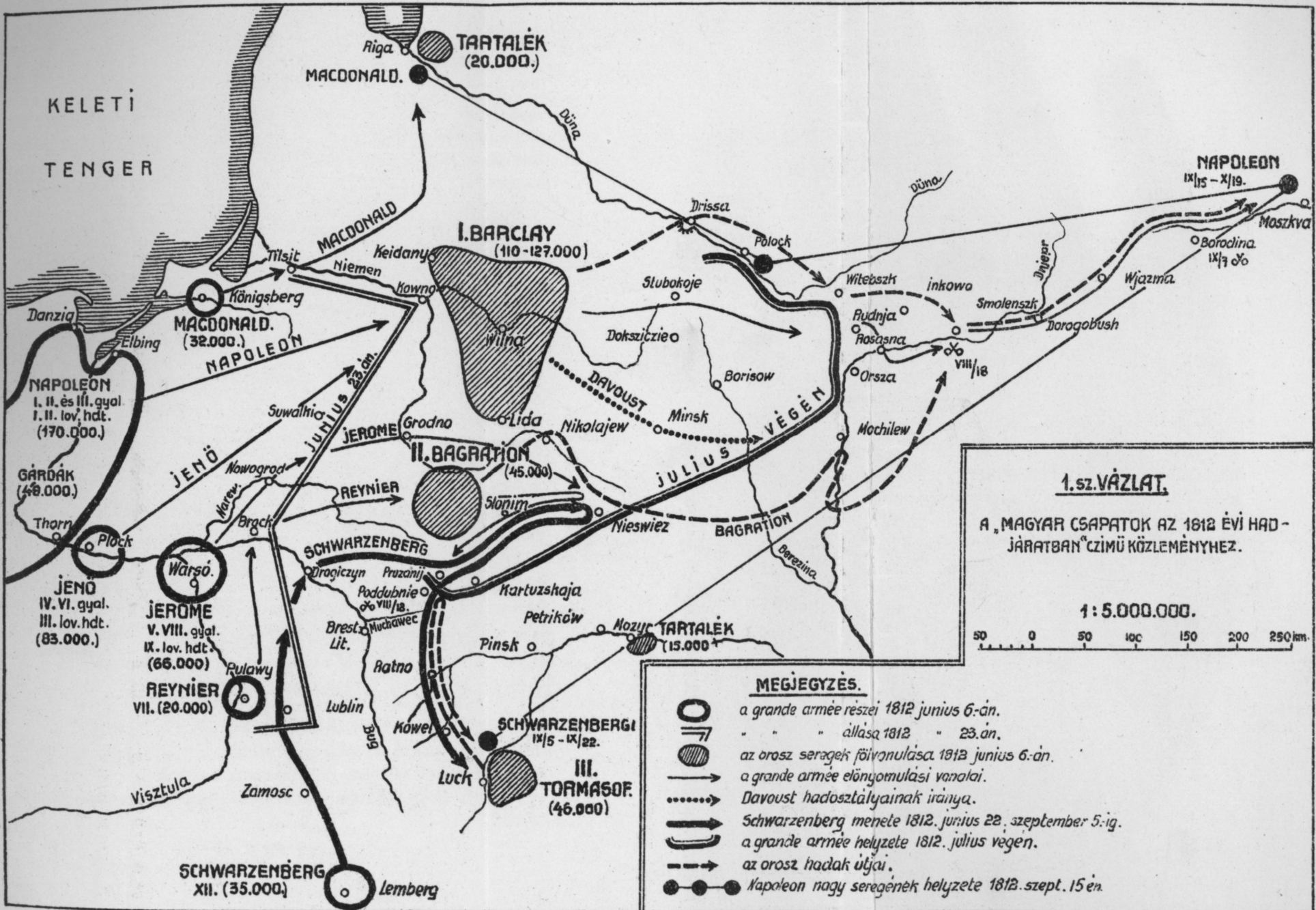
(Lásd az 1. sz. vázlatot.)

Franciaiak. Napoleon serege 1812 május végén a következőképen vonult fel a Visztula mentén: X. hadtest (Macdonald) *Königsbergnél*, Napoleon vezetése alatt az I. (Davoust), II. (Oudinot), III. (Ney) gyalog, valamint az I. (Nansouty) és II. (Montbrun) lovas hadtestből alakított balszárny *Elbingnél*, *Danzignál* és *Thornnál*, a Jenő alkirály vezette közép, vagyis a IV. és a VI. (St. Cyr) gyalog, valamint a III. (Grouchy) lovas hadtest *Plocknál*, Jérôme az V. (Ponyatovszky) és VIII. (Vandamme, később Junot) gyalog, valamint a IV. (Latour-Mauburg) lovas hadtesttel *Warsónál*, Reynier a VII. hadtesttel *Pulawynál*, Schwarzenberg *Lembergél*, a gárdák (Bessiers alatt: Lefèvre és Mortier) *Posennél*, a tartalékok pedig (IX. és X. hadtest) *Berlinnél* és *Mainznál*. A működő sereg 14 gyalog és 4 lovas hadtestének létszáma kereken 560,000 emberre rúgott.¹

Oroszok. A csár vezérlete alatt egyesített erők ekként csoportosultak: *I. nyugati hadsereg* Barklay de Tolly alatt 6 gyalog és 3 lovas hadtest (110—127,000 fő) *Keidany*, *Wilna* és *Lida* vonalában, *II. nyugati hadsereg* Bagration alatt ² 2 gyalog és 1 lovas hadtest (45,000 ember) *Wolkowisknál*, *III. nyugati hadsereg* 46,000 ember Tormasóf alatt *Lucknál*,² 15,000 főnyi tartalék *Mozyrnál*, 20,000 ember *Rigában* és Tschitschagof dunamenti serege (60,000 fő).

¹ Galiczia biztosítására visszamaradtak: Hohenzollern hg. lov. táb. alatt 29 zlj. és 42. lov. sz., összesen 23,000 ember és Reuss-Plauen hg. tábornagy alatt békelétszámon 21 zlj. és 2 lov. sz.; továbbá, mint a hogy már említettük, Erdélyben Stipsics br. altáb. alatt 15 zlj. és 30 lov. sz. *Mittheilungen*, 1884., I. f. 10—11. l.

² *M. Bogdanovitsch. Kaiserlich Russischer Generalmajor: Geschichte des Feldzuges im Jahre 1812., nach den zuverlässigsten Quellen. Aus dem Russischen von G. Baumgarten, Kön. Sächs. Oberleutnant und Adjutant. Leipzig, 1863. I. köt., 98—105. l.*

IV.

Haditervek.

Napoleon, hiányos értesülései folytán, teljesen számításon kívül hagyta Tschitschagofnak a törökök ellen harczoló duna-menti seregét, mivel arra számított, hogy támadására a törökök még nagyobb erővel folytatják a háborút; lebecsülte a Tormasóf parancsnósága alá helyezett III. nyugati orosz hadsereget is, a mely szerinte csak Volhynia közbiztonságának fentartására volt alkalmas.¹ Ezek alapján szándéka az volt, hogy míg Jerôme, Raynier és Schwarzenberg által alkotott jobb csoport leköti Bagrationt és Tormasófit, addig az általa vezetett főerő Kownónál meglepőleg átkel a Niemenen, döntő csatára bírja Barklajt és elválasztja Bagrationtól.

Az oroszok eleintén meg akarták támadni a francziákat abban a pillanatban, mikor ezek az Oderán átkelnek. Ezt a tervet azonban feladták s akként óhajtották föltartóztatni az ellenséget, hogy míg a nagyobb erők által megtámadott hadsereg visszahúzódik, addig a másik a francziák oldalába és hátába tör. A III. hadseregnek bármely körülmények között is Volhyniát kellett fedeznie. Azonban ez a terv is megváltozott a hadműveletek megindultával, a mennyiben egyesíteni akarták az I. és II. nyugati hadsereget előbb Sweznjaninál, később Drissánál, utóbb pedig Orszánál. A mikor azután Smolensk alatt végre egyesültek a seregek, itt sem juttatták döntésre a dolgot a nagyobb erejű francziákkal szemben, hanem visszahúzódtak az ország belsejébe.²

Hadműveletek.

A Napoleon vezette grande armée 1812 június 6-án megindult és 23-án *Tilsit, Kownó, Suwalki és Nowogrod vonalában tömörült*, a Reynier vezette VII. hadtest Brockot érte el, Schwarzenberg ellenben Lublin körül laktáborozott.

¹ *M. Bogdanovitsch* i. m. I. köt. 296. l.

² *U. o.* 90. és 95. l.

Junius 23-án éjjel Napoleon átkelt a Niemenen, 28-án pedig Wilnát érte el, mivel Barklay Drissa felé visszahúzódott. Amíg Murat lovassága, Oudinot és Ney hadteste nyomon követte az oroszokat, addig Davoust három hadosztálylyal délkelet felé eléje vágott a Wolkowiskről Nikolajewen át Minskre rendelt Bagrationnak. Barklay Drissában sem tartott ki, hanem Witebsk felé elvonult. Erre Napoleon a II. és VI. hadtestet Polockhoz rendelte a Barklay által visszahagyott Wittgenstein ellenében, ő maga pedig Murat lovasságával, a gárdákkal, valamint az I., III. és IV. hadtesttel Glubokoje-Doksiczyn át Witebsk alá nyomult, hogy elvágja Barclayt Moskvától. Julius 25-én és 26-án a francziák visszaverték Barklay előcsapatait, a mire ez Smolensk alá került, hogy itt egyesüljön a Davoust által Mochilewnél is visszaszorított Bagrationnal.

Jerôme, ki a rossz utak miatt csak lanyhán üldözhetette a Davoust által szorongatott Bagrationt, július 10-én ért Nieswicz alá, a hová Reyniert is előre rendelte.

Schwarzenberg junius végén érkezett a Bughoz, július 10-én pedig Pruzanyban várta a további parancsokat.

Mivel Napoleon a Bagration üldözésére rendelt erőket elégteleneknek találta, július 17-én Schwarzenberget Minskbe rendelte s helyette Reyniert hagyta vissza a III. orosz hadsereg megfigyelésére és esetleges feltartóztatására.

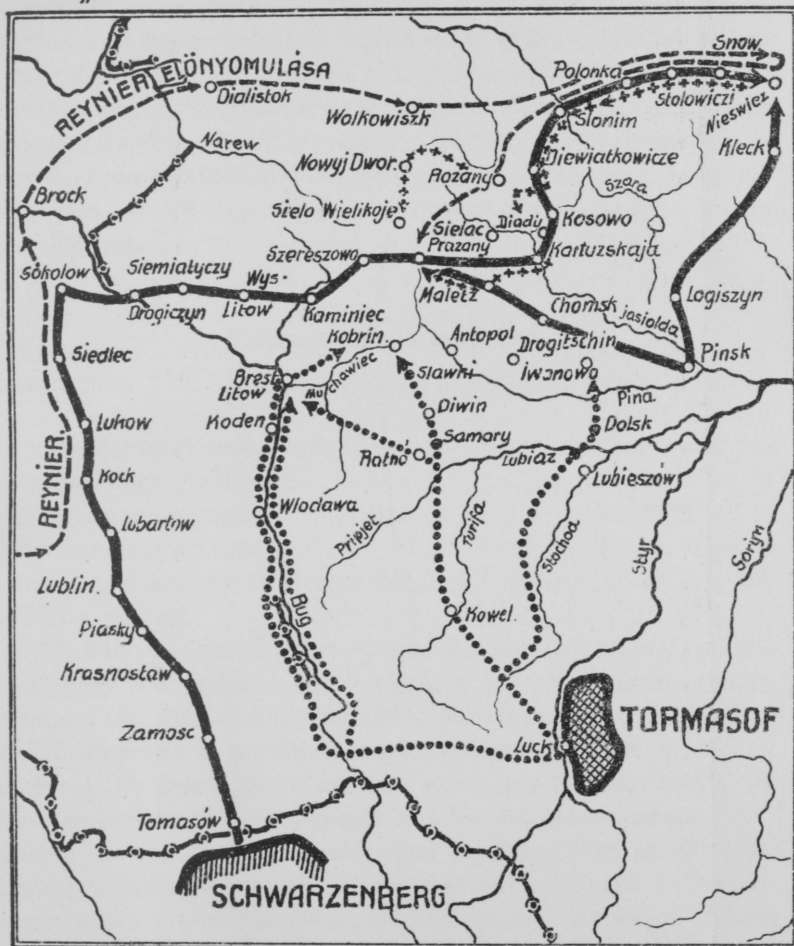
Julius végén Napoleon seregtestei Polock, Witebsk, Orsza, Nieswicz (Schwarzenberg) és Pruzany (Reynier) vonalában állottak, az oroszok I. és II. nyugoti hadserege pedig augusztus 3-án Smolensk alatt egyesült.

A Minskbe rendelt osztrák-magyar hadtest július 30-án ért Nieswicz alá, a hol arról értesült, hogy a Tormasóf vezette III. nyugoti hadsereg Kobrinnál elfogta a főerejével Pruzanynál álló Reynier elővédét. Ez által veszélybe jutottak nemcsak hadtestünk, hanem a grande armée összeköttesési és visszavonulási vonalai is. *E miatt Schwarzenberg önszántából megfordult és segítségére sietett Reyniernek. Ezzel hadtestünk elvált Napoleon-tól és a hadjárat befejeztéig teljesen önállóan s kikülönítetten hajtotta végre hadműveleteit az oroszok III. nyugoti hadseregével szemben.*

2. sz. VÁZLAT.

A „MAGYAR CSAPATOK AZ 1812 ÉVI HADJÁRATBAN” CÍMŰ KÖZLEMÉNYHEZ

1 : 3.000.000.

0 15 30 60 90 120 150 180 210 km.

MEGJEGYZÉS.

- >** = Schwarzenberg útvonala Nieszevizig
- .....>** = Tormasof támadása Reynier ellen
- >** = Schwarzenberg és Reynier előnyomulása 1812. aug. elején.

Mivel hadtestünk Lembergől Nieswiezig végrehajtott menete is érdekes eseményeket mutat, erre is ki kell terjeszkednem, vagyis a magyar csapatok tetteit a következő hat fejezetben ismertetem meg az olvasóval: I. Előnyomulás Nieswiezre, II. visszavonulás a Jasioldához és a poddubniei csata, III. Az oroszok üldözése Luckig, IV. A szövetséges hadtestek (Schwarzenberg és Reynier) visszavonulása a Bug mögé, V. A szövetséges hadtestek támadása és VI. Visszavonulás Slonim alá és innen a warsói nagyhercegségbe.¹

I.

Előnyomulás Nieswiezre.

(Lásd a 2. számú vázlatot.)

1812 június 9-én kapta Schwarzenberg Napoleon ama parancsát, hogy hadtestével Lublinba vonuljon és biztosítsa a warsói nagyhercegséget.² A csapatok június 10-én indultak el laktáboraikból és miután 13-án Narol, Lubicza, Rudky, Belzec, Uhnów és Rava körül összpontosultak,³ június 15-én átlépték Galiczia határát.

A háború okainál és az európai államok helyzeténél említetem, hogy monarchiánk minő válságos helyzetbe jutott a schönbrunni béke után és hogy az 1811. bekövetkezett állami csőddel bukott nemcsak a vagyonos és a középosztály, hanem a szegény ember is. A nélkülözések nyomán ellenséges indulat ütötte fel fejét a monarchia népességének minden rétegében nemcsak Napoleon, hanem Franciaország ellen is. Fokozódott az elégedetlenség, a mikor a monarchia francziabarát politikáját nyilvánosságra hozta és szövetségre lépett Napoleonnal. Az elégedetlenség természetesen átszivárgott a hadseregbe is, melynek minden tagja

¹ A hadműveletekre nézve alapul szolgáltak: Auszug aus dem Operations-Journal des k. k. Auxiliar-Corps *F. A. 1812.* 13–2. és Journal der Tagesbegebenheiten beim Hauptquartier. *F. A. 1812.* 13–1. ad., továbbá *Adolf von Horsetzky: Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigsten Feldzüge in Europa seit 1792.* Wien. 1905. 226. l.

² *F. A. 1812.* 6–5. és 6–117.

³ *Marschplan. F. A. 1812.* 6- ad 12, II.

szinte gyűlölte azt az embert, a ki ellen már évtizedeken át harczolt erejének teljes megfeszítésével. Érthető tehát, hogy a mikor hadtestünk megindult, a csapatok — beleértve a tábornokokat és majdnem az összes tiszteket, — nem örömet indultak el a háborúba.¹ Ennélfogva Schwarzenberg szükségesnek látta, hogy csapatait a katona kötelezettségeire figyelmeztesse és június 14-én Lubiczán a következő lendülettel írott parancsot adta ki.

«Ő Felsege legkegyelmesebb urunk újból fegyverre, vagyis a becsület és dicsőség mezejére szólít. Államainak jólétére irányzott szakadatlan uralkodói gondossága arra indította Ő Felsegét, hogy e hadtestnek feladatul oly czélért való küzdelmet adjon, mely közös köztünk és más hatalmak között. Ezek a hatalmak a mi szövetségeseink. Mi velök és nem nekik harczolunk. Mi önmagunknak harczolunk. Ez a kiválasztott hadtest feloszthatatlan marad és egyes-egyedül saját tábornokaira van bízva. Mind a két tekintetben felelős vagyok az uralkodónak, mind a két tekintetben keze a hadseregnek. Az összes katonai erények legkitünőbbje: *ragaszkodás az uralkodóhoz és hazához*, semmivel sem bizonyítható be jobban e világon, mint a feltétlen odaadással mindazért, mit az uralkodó a körülményekhez képest jónak lát és elhatároz. Mi versenyre kelünk az összes nemzetekkel vitézségben, bátorságban, kitartó türelemben. Minden harczból mindig érdemmel és újult erővel kerültünk ki még ott is, a hol a szövetségesek hűtlensége népeinken mély sebeket ejtett.

¹ *Schwarzenberg* a császárhoz intézett jelentésében többek között ezt mondja: . . . A mikor is kedvezőtlen a sereg hangulata a kezdődő háború iránt . . . *F. A. 1812. 6—117.*;

továbbá *Schwarzenbergnek* Bellegardhoz, a haditanács elnökéhez 1812 június 18-án Krasnostawból írt levelének következő része: Minél közelebb jutottunk a warsói nagyhercegség határához, annál inkább meggyőződtem, miszerint a csapatok, a tábornokoktól lefelé, oly ellenszenvvel viseltetnek a készülő háború iránt, hogy az adott körülményekhez képest kénytelen voltam észretériteni azokat: nevezetesen megóvni az osztrák fegyverek dicsőségét és méltóságát . . . *F. A. 1812. 6—129.* (Eredetije a worleki Schwarzenberg levéltárban);

lásd még: *General d. I. Woinowich und Major Veltzé: 1813—1815. Österreich in den Befreiungskriegen* című munka I. k. 36. l.

De az uralkodóhoz és hazához való ragaszkodásban fölülmultuk összes kortársainkat s még a szerencsétlenségben is tisztelni voltak kénytelenek bennünket. Ebben az új küzdelemben is, melyet az állam tőlünk követel, ezt a nemzeti erényt új tettekkel, férfias lelkülettel és erős bizalommal uralkodónk iránt be fogjuk igazolni, ki nem hagyja jutalom nélkül a valódi érdemet. Ő Felségét erre minden alkalommal figyelmeztetni, legyen legkellemesebb kötelességem. Meg vagyok győződve, hogy a hadjáratot férfiakkal kezdem, a kik ebben a háborúban is mindent el fognak követni, hogy elérjék uralkodójuk végcélját és így teljes fényében fentartsák az osztrák zászlók régi dicsőségét». ¹

A hadtest vonulását Belzceből Sokolówig a táblázat mutatja.

Nap	Laktáborozási, illetőleg táborozási hely	Megjegyzés	
Junius	16.	Tomaszów	Belzectől számítva 258 km. Zechmeister és Frelich dandárai a Búg mentén biztosították a főoszlop menetét. A 20 napi élelmet szállító vonatnak, a főoszloppal egyenlő magasságban Narolon, Josefowón és Bichawán át kellett mennie. Ennek azonban csak kis része jutott előre, a nagyobbik lemaradt a homokos utak rosszása és a lovak silánysága miatt. A csapatok tehát semmi hasznát sem vették az élelmiszereknek, sőt valóságos országos csapást idéztek elő a maradozó és szerteszét oszló kocsik, melyeknek tulajdonosai a legtöbb esetben törvényekbe ütköző cselekményeket követtek el a védtelen lakosságon. (Ludwig Freiherr von Welden K. k. Feldzeugmeister: Der Feldzug der Oesterreicher gegen Russland im Jahre 1812. 4. l.)
	17.	Zamosc	
	18.	Krasnostaw	
	19.	Piasky	
	20.	Lublin	
	21.	Pihenő	
	22.	Lubartow	
	23.	Kock	
	24.	Lukow	
	25.	Siedlec	
26—30.	Pihenő		
Julius 1.	Sokolow		

Bár a hadi viszonyokhoz képest gondot fordítottak az ember s az anyag kimélésére, a két hetes menet többé-kevésbé megviselte a csapatokat, minthogy szinte elviselhetlenné vált a nyári rekkenő meleg a homokos vidéken, ² a mikor pedig éjjeli meneteket rendeltek el, sok baj és surlódás keletkezett. ³ Kevés nyugalmat adott a rossz szállások miatti örökös táborozás. Itt-

¹ F. A. 1812. 13. ad 2. d.

² Johann Friedrich Novák i. m. 194. l.

³ A csapatok éjjeli 9, 11, 12, 2 és 3 órakor indultak el laktáborukból. F. A. 1812. 6—70. és 72.

ott vizet sem kaphattak a csapatok.¹ Betetőzte e bajokat az élelmiszerek hiánya, mivel a 20 napi élelmet szállító vonat lemaradt, a bevásárlás és harácsolás pedig kevés eredménnyel járt a már előbb átvonult katonaság zsarolása következtében.²

Julius 2-án a Mohr és Frelich tábornok által vezetett elővéd, másnap pedig egész hadtestünk Drogiczynnél három hadihídon átkelt a Bugon és megkezdte az ellenségeskedéseket. 5-én az elővéd éle Pruzanyig jutott, a Suden ezredes parancsnoksága alá helyezett különítmény (5. vadász-zászlóalj és a *Kienmayer huszárezred* 2 százada) Brest-Litowsk felé vonult, a főcsapat Siemiatyczyben és ennek környékén laktáborozott. 6-án a hadtest zöme Wysoko-Litowskban és Riasnóban összpontosult, Frelich Pruzanyba, Suden ezredes különítménye pedig Brest-Litowskba ért. Suden csapatai voltak az elsők, melyek összemérték fegyvereiket az ellenséggel. A *Kienmayer huszárok* Brest-Litowskban összecsaptak az orosz őrséggel, elfogtak 10 katonát és zsákmányul ejtettek némi podgyászt. Suden járőrei még e napon Kobrinig jutottak.

Julius 7-én a Lesna vonalán Kaminiecnél ütöttek táborokat a seregtestek,³ a hol egy napi pihenőt tartottak.

Julius 9-én Szereszowo, 10-én pedig Pruzany alatt állott hadtestünk, a hol őrállásokkal biztosította magát a következőképen:

Zechmeister dandára *Kobrinban*, mely összeköttetést létesített a Brest-Litowskban álló Suden ezredessel és megfigyelte az orosz III. hadsereg elővédét; Frelich dandára *Maletz* alá vonult és Pinsk felé figyelt azzal a feladattal, hogy ha szerét teheti, rohanja meg a környékbeli orosz őrségeket és ejtse zsákmányul a helységekben telepített élelmezési raktárakat; Mohr *Sielo-Wielikojeből* Rózanyon át fölkerestette járőreivel Reynier hadtestét és még Slonimig is küldötte portyázó különítményeit; a Pflicher és Mayer dandárok, nemkülönbön Bianchi és Frimont hadosztályai *Pruzanyban* összpontosultak.⁴

¹ *F. A. 1812.* 6—68.

² *Johann Friedrich Novák* i. m. 193. 1.

³ *Marschbefehl auf den 7. Juli 1812. F. A. 1812.* 7—50.

⁴ *Marschordnung auf den 9. und 10. Juli 1812. F. A. 1812.* 7—69.

Ebben a minden oldalról védett állásban maradtak a csapatok július 19-ig, a melyből egyrészt könnyen csatlakozhattak a grande armée jobb szárnyán mozgó seregtestekhez, másrészt megvédehették a warsói nagyhercezséget az oroszok esetleges betörései ellen. Ez alatt huszár hírszerző járőreink és különítményeink fényesen oldották meg a nekik kijutó feladatokat. Fölvilágosítást szereztek az ellenségről s a terep minőségéről és pedig részint közvetlenül, részint közvetve kémek és polgári egyének útján.¹ Hagyományos támadó szellemtől áthatott huszárjaink messze elszárguldtak, meglepték, fölverték és szétugraszották az ellenséges őrsöket és több millió rubel értékű hadi- és élelmiczikkeket zsákmányoltak.²

★

A Suden ezredes különítményéhez beosztott *Braqueville kapitányt két szakasz Kienmayer huszárral* azzal a parancscsal küldötték ki a Bug mentén Wlodawáig, hogy a hidak építéséhez alkalmas összes anyagot vagy úsztassa le Brestig, vagy tegye hasznavehetetlenné. Azután, ha lehet, keljen át valahol a Bugon és hírek szerzése végett fogjon el pár ellenséges katonát. *Braqueville* Wlodawáig lovagolt, éjjel két óra körül lengyel parasztok és határőrök segítségével mellett átment a folyón és észrevétlenül megrohanván az itt álló 20 főnyi kozák őrséget, tisztjüket, altisztjüket és 10 emberüket lovastúl elfogta, a többit pedig megszalasztotta. A sikerült fogás után a félszázad Wlodawába visszatért s a míg hat huszár a foglyokkal Brest felé elindult, addig a többi falatozáshoz látott, a lengyel pénzügyőri felvigyázó pedig többet magával csónakra kapott, átevezett a folyón, hogy elfogja az orosz tisztviselőket. Nemsokára, hogy a felvigyázó partraszállott, 50 kozák robogott elő, kik részint a csónakon, részint úszva átjöttek és rátámadtak gondtalanul és a mi nagy hiba volt, óvatlanul megfelelő biztosítás nélkül időző huszárjainkra. Dühödt

¹ *F. A. 1812.* 7—5. és 117.

² Lásd a cs. és kir. földr. int. által kiadott 1 : 200,000 arányban készült térképek 42—52 Kobrin, 42—53 Wolkowisk, 43—52 Drogiczyn, 43—53 Slonim és 44—52 Pinsk lapjait.

harcz kerekedett, a huszárok közül egy elesett, egy elfogatott, kettő pedig megsebesült, de Braqueville és Giesbach főhadnagy oly ügyesen vezette a csapatot, hogy az ellenség elől kitérve, foglyaikat magukkal hozhatták.¹

Az oroszok hamarosan visszaadták a kölesönt, mivel julius 17-én a Kodennél álló *Kienmayer huszároknak* megint óvatlanul álló őrségéből hat embert elfogtak.²

Grasser Kienmayer huszárezredbeli kapitányt Zechmeister tábornok Kobrinből azzal a feladattal küldötte ki Diwin felé, hogy szerezzen híreket az oroszok állásáról. Már Slawkinál 20 ellenséges huszár és 20 kozák állotta útját. Grasser neki rugtatott, egy kozákot levágtak, többet megsebesítettek, kettőt pedig elfogtak. A mint azonban üldöző huszárjaink a lipowai csárdához értek, oly nagy erejű ellenséges lovas csapatra bukkantak, hogy vissza kellett fordulniok. A visszavonulás veszteség nélkül ment végbe.³

Merész és fényes eredménnyel járó rajtaütéseket hajtottak végre az *1. huszárezred különítményei*.

Hireket kaptak⁴ ugyanis, hogy az oroszok el akarják szállíttatni az Iwanowóban és Pinskben főlhalmozott élelmiczikkekét. *Kostyán kapitány* lóra ültette legényeit és julius 11-én reggel 7 órakor Iwanowóba bevonult a nélkül, hogy ellenségre bukkant volna. Mivel a lakosság már előzőleg elfogta és vasraverten Kobrinba szállíttatta az orosz öröket, Kostyán hatalmába esett: 1652 gar nec (gabonamérték = 3·27 liter) kétszersült, 122 gar nec liszt, 113 gar nec pohánka, 86 gar nec zab, 5000 mázsa széna, 5500 drb zsák és 1 mérleg súlyokkal együtt. Egy pinski nemes, ki Iwanowóban már várta a miéink megérkezését, megsúgta Kostyánnak, hogy kivéve pár beteg és lábbadozó katonát, az oroszok odahagyták Pinsket s hogy oda julius 10-én egy 70,000 rubellel teli hadipénztárt hoztak az északon működő seregek számára.

¹ Suden ezredes jelentése julius 15-ről. *F. A. 1812.* 7- ad 117. és az esemény véletlen szemtanújának Krasitzky hadnagy Schwarzenberg futártisztjének julius 13. kelt jelentése. *F. A. 1812.* 7- ad 117. a.

² *F. A. 1812.* 7—146.

³ *Zechmeister* jelentése julius 11-ről. *F. A. 1812.* 7—87.

⁴ *F. A. 1812.* 7—85.

Mint a hogy Kostyán július 11-én Iwanowóban Frelich tábornokhoz intézett jelentésében¹ mondja: jónak találtam *Pickl kapitányt Mocsári főhadnaggyal*, 4 altiszttel és 40 jól lovasított válogatott huszárral Pinskbe küldeni azzal a parancssal, miszerint még ma éjjel azon legyenek, hogy hatalmukba kerítsék a hadipénztárt s a raktárakat! Pickl 12-én délben ért Pinsk alá, megtámadta s el is fogta az orosz tisztviselőket és azokat a katonákat, kik az élelmiczikke behajózásán fáradoztak. Zsákmányul esett: 4760 mázsa liszt, 1626 mázsa dara, 7633 mázsa zab, 737 mázsa kétszersült, 8500 garbec pálinka, 650,000 drb só, 60 szekér lovakkal, kocsisokkal együtt. Az élelmiczikkek értékét a lakosság *2 millió rubelre bersülte!* A míg a legénység egy része a raktárak körül örködött, addig egy huszár — kinek nevét sajnos nem jegyezték föl, — a városból kilovagolt és elcsipte azt a kocsit, melyen egy orosz hadnagy vitte a hadipénztárt, a melyben ugyan nem 70,000 rubel, de még mindig elég tekintélyes összeg, *vagyis 27,199 rubel értékű papírpénz és 3959 rubel értékű ezüstpénz volt.* Ezenkívül utolértek a huszárok egy orosz futártisztet is, ki ugyan elmenekült, de elveszítette fontos iratokkal teli tárczáját.² Frelich tábornok kérésére Schwarzenberg megelégedésének méltó kifejezéséül a zsákmányul esett ezüstpénzt a rajtaütést végrehajtó csapatnak adományozta.³

A nagy értékű zsákmány biztosítása végett Kostyán kapitány is Pinskbe vonult.⁴ A megerősödött őrség nem csupán Pinsk környékét tisztította meg az ellenségtől, hanem messze földre elkalandozott. Tudomásul esett, hogy kozákok Dawidgorodoknál (Pinsktől keletre 75 km-nyire a Goryn mellett) átkeltek a Pripiatjon s a grande armée oldalába törni készülnek. Erre Kostyán

¹ *F. A. 1812. 7—88.*

² *F. A. 1812. 7—103.*

³ *Schwarzenberg* Frelichhez intézett parancsában ezeket mondja: Ép most kaptam meg a pinski vállalatra vonatkozó jelentését. Tudassa teljes megelégedésemet Pickel kapitánynyal és bár a zsákmányolt hadipénztárak a kincstár tulajdonát alkotják, mégis a vállalatot véghezvitt csapatnak adom a 3959 ezüst rubelt annak magaviselete feletti megelégedésem bizonyosságául... *F. A. 1812. 7—104.*

⁴ *F. A. 1812. 7—103.*

kapitány *Castiglione Henrik gróf főhadnagyot* egy tizedessel és 12 huszárral Dawidgorodok felé küldötte. Castiglione kissé messze merészkedett, mivel Mozyrig (Pinsktől keletre 200 km-nyire) ment, a hol rátámadt a 2 tiszt vezetése alatt álló 45 orosz lovasra és ezeket nemcsak Wubieczeig üldözte, hanem a segítségül jövő csapatból is 8 embert levágott, hatot pedig elfogott.¹ Maga Castiglione is veszedelemben forgott, mivel megsebesült, lováról lebukott s a kozákok által körülvétegetett. Életét *Benkovics János tizedes* mentette meg, ki tettének megjutalmazásául az arany vitézségi érmet kapta.²

A Mohr tábornok különítményéhez tartozó *Hessen-Homburg huszárok* július 16-ikán Logiszynnél egy 198 fődött kocsi-ból álló szállítmányt fogtak el, melyen 732 gar nec liszt, 104 gar nec pohánka és 404 gar nec kétszersült volt.³ Július 20-án *Dobál István ugyanazon ezredbeli tizedes* tűnt ki. Megtudták ugyanis, hogy az oroszok Koshan-Gorodokban és Lachwában (Pinsktől keletre 70 kmnyire) fosztogatják a lakosságot. Az ellenük küldött Petrovics hadnagy említett tizedest hét lovassal Lachwára küldötte. A tizedes 20-án éjjel — a mikor azt hal-lotta, hogy ellenséges csapat mutatkozott Dawidgorodoknál — lóra kapott huszáraival, lecsapott a mintegy 30 emberből álló kozákesapatra és miután belőlük négyet fölkonzoltak, hetet pedig elfogtak, elvettek tőlük 25 darab ökröt; sőt foglyul ejt-ven a dawidgorodoki raktárnokot öt katonájával együtt, lefog-laltak 6000 gar nec lisztet és főzeléket, a mit ép fölgujtani készültek az oroszok.⁴

Pauliny Mihály 1. huszárezredbeli kapitány július 11-én Chomskot szállotta meg századával és minden olyast lefoglalt, mi hadteste számára hasznavehetőnek bizonyult. A sok holmi között szerepelt 13 csomó fehér és 10 csomó kék szövet is; sőt a zabierzi posztógyár 80 csomó sötétzöld szövetét is zsákmányul ejtette.⁵ Július 16-án ugyancsak Pauliny verette vissza a H. H.

¹ *F. A. 1812.* 7—141.

² *Generalbefehl F. A. 1812.* 13—9.

³ *F. A. 1812.* 7. ad. 134.

⁴ *F. A. 1812.* 7—208.

⁵ *F. A. 1812.* 7—92.

Kuzieliczynnél (Iwanowótól délre a Dnieper-Bug-csatorna mellett), Dolsknál, Lubiaznál és Lubieszównál rabló orosz dragonyosokat. A fosztogatók elűzésére kiküldött két tiszt és 30 huszár nem juthatott előre, mivel az oroszok lebontották a folyóvizeken és mocsarakon átvezető hidakat. Erre Pauliny *Modray kapitányt* küldötte ki ugyanazzal a lovascsapattal, egy szakasz gyalogsággal és pár utász katonával. A huszárok átusztattak két tapon és a Pina vizén, megrohanták a lubiazi őrseget, elfogtak belőle egy tisztet és 13 embert. A megmenekült orosz lovasok századukhoz vágattak és ép akkor érkeztek vissza 30 társukkal, mikor a huszárok sebesült kapitányuk bekötözésével foglalatostkodtak. Bár Forgách hadnagy a huszárok egy részével elszántan szembeszállott az ellenséggel, visszaveretett, úgy hogy veszedelembe jutott a sebesült Modray kapitány is. Ekkor *Márton Mihály és Kmety Pál közvitéztek* ugrattak neki a támadónak. Márton levágta a vezénylő dragonyos tisztet, Kmety a többi nekibátorodott huszárral pedig megszalasztotta az ellenséget, miután még ötöt elfogtak közülök. A mieink közül egy elesett, három huszár pedig összevissza vagdaltan súlyosan megsebesült.¹ Márton huszárt az ezüst éremmel tüntették ki, Kmety pedig 6 darab aranyat kapott.² Frehlich 1812 július 19-én kelt jelentésében a következőket írja Schwarzenbergnek: Modray kapitány és Forgách hadnagy, nemkülönben a csapat, valóban rászolgál Hercegséged dicséretére, mivel számításba véve a körülményeket, felette bátran verekedtek.³

A hadműveletek legelején vázolt eseményekből kitűnik, hogy július 15-én kisiklott a francziák kezéből az orosz II. nyugati hadsereg is. Az ennek üldözésére rendelt erőket Napoleon elégteleneknek tartván,⁴ július 17-én Schwarzenberget Nieswizre rendelte az innen előnyomuló hadtesteihez (V. és VIII. gyalog,

¹ *F. A. 1812.* 7—161. és 168.

² Generalbefehl. *F. A. 1812.* 13—9.

³ *F. A. 1812.* 7—169.

⁴ *M. Bogdanowitsch* i. m. I. k. 296. l. ellenben azt mondja, hogy Napoleon az osztrákok iránti bizalmatlanságból rendelte magához Schwarzenberget (*Thiers. Histoire de Consulat et de l'Empire.* XIV. Edit. de Brux. 203. l.).

valamint IV. lovas hadtest), a Reynier gróf hadosztálytábornok vezette VII. és aránylag gyenge hadtestét ¹ pedig Schwarzenberg helyébe a Muchawiec vonalához Kobrinba küldötte. Napoleon ugyanis hiányos értesülései alapján ² nem hihette, hogy az oroszok III. nyugati hadserege támadni merészel akkor, mikor a másik kettő visszavonult az ország belsejébe.

Mivel az osztrák-magyar csapatok élelmezése nehézségekbe ütközött s hogy a Pinsken zsákmányolt czikkeket értékesíthessék, Schwarzenberg két részre osztotta seregét. A Frimont vezérlete alá helyezett Frelich és Trautenberg csapatait Pinsken és Logiszynen, a többit ellenben saját parancsnoksága alatt Slonimon át indította útnak Nieswicz felé. A főcsapat utóvédét a Suden ezredes vezette ² zászlóalj gyalogság és 1 osztály huszár alkotta. Frimont oszlopához beosztatott 178 katonai jármű és 600 parasztszeker, hogy magával hozhassa a Pinsken fölhalmozott élelmiczikkek egy részét. Reynier beérkezéséig visszamaradtak: *Kobrinból* Zechmeister dandára, *Brest-Litowskban* egy százados 60 lovassal.³

A Schwarzenberg vezette főoszlop 20-án Kartuzskaja-Berezába, másnap Kosowóba, harmadnap Dietwiatkowiczába, 23-án pedig Slonimba ért, a hol egy nap pihenőt tartott, — azután Polonkán, Stolowiczén, Snówon át csapatainak egy részével már július 27-én, Bianchi altábornagy és Mayer tábornok pedig 28-án ért Nieswicz alá (kilencz nap alatt 200 km).⁴

Frimont 19-én indult, 22-én Pinskbe ért és miután a szászok fölváltották, Ploskinón, Klecken át vonult Nieswicz alá

¹ Lecoq és Gutschmidt altb. vezette hadosztályok egyenként 9 zlj., Funk altb. 16 lovas századdal és 50 ágyúval, összesen 17,000 ember. *M. Bogdanowitsch* i. m. I. k. 443—444. l.

² Napoleon Glubokojeből 1812. VII 22. Berthierhez intézett levelében ezeket írja: Írja meg Reyniernek, hogy Tormasóf hadteste nem akadályozhatja meg előnyomulásában, mivel ez a harmadik zászlóaljak csöcselékéből és gyakorlatlan újonczokból áll, melyek csakis a közrend és biztonság fenntartására alkalmasak . . . a krimi félszigetről állítólag előnyomuló erők számításba sem jönnek . . . *M. Bogdanowitsch* i. m. I. k. 296. l. megjegyzése (*Chambray*. Histoire de l'expédition de Russie I. 209. l.).

³ *F. A. 1812.* 7—149., 151., 154. és 238.

⁴ *F. A. 1812.* 7—182., —194. és —203.

(260 km), magával hozván 1174 kocsin az egész hadtest számára 20 napi élelmet.¹

Július 29-én az egész hadtest Nieswicz körül összpontosult, kivéven: Mohr tábornokot, ki Tunkowiczénél, Frelich pedig Klecknél állott.

*Nehézségek a csapatok élelmezése körül.*² A Napoleonnal kötött szerződés katonai vonatkozású pontozatainak felsorolásánál megemlítettem, hogy hadtestünk élelmezése az ellenséges országban ugyanazon módon — vagyis harácsolás útján — volt tervbe véve, mint a grande armée seregtestéié. A polgári kocscikon szállított 20 napi élelmi készletet csak az esetben volt szabad felhasználni, ha Oroszországban csütörtököt mond a harácsolás. Ámde már a menet első napjaiban baj támadt annak az elvnek végrehajtása körül, hogy a háború szükségleteit a hadszínhelyen kell beszerezni, mivel a Jérôme és Reynier csapatai által kizsarolt lakosságnál alig akadt élelem, a 20 napi tartalék eleséget szállító vonat pedig elmaradt, sőt el is fogyasztotta az általa szállított czikkeket, mivel személyzete és igavonó állatai sem kaptak elegendő élelmet. Ennek következtében hadtestünk már a hadjárat legelején inséget szenvedett annál is inkább, mert a lakosság nem valami barátságosan fogadta a jövevényeket, a legtöbb helyen pedig még a hatóságok is megtagadták a közbenjárást. Még súlyosabbá váltak az állapotok Oroszországban, a hol elrejtették az élelmiczikkeket, elhajtották a marhát, a közigazgatási tisztviselők pedig elhagyták hivatalaikat. Ily körülmények természetes következménye az volt, hogy a nélkülözést szenvedő csapatok erőszakhoz nyultak, a mi sok esetben elfajult és veszélyessé vált a csapatok fegyelmére nézve is.

Schwarzenberg, hogy beszüntesse a kihágásokat s hogy célszerűen megállapított eljárással biztosítsa a csapatok szük-

¹ F. A. 1812. 7—205. *Frimont jelentésében ezeket mondja a 39. magyar gyalogezredre nézve*: A hosszú menet fáradalmát legott elfeledték és a Duka ezred 1. zászlóaljja, a mely 22-én nagy melegben és homokos talajon 9 mérföldet tett meg, maradozók nélkül emelkedett hangulatban volt . . .

² *Mittheilungen des k. k. Kriegsarchivs. Jahrgang 1884. I. k.*: Die Theilnahme des k. k. österreichischen Auxiliar-Corps stb. című közlemény 44—48. l.

ségeit, szabályozta a harácsolás körüli eljárást: minden hadosztályhoz egy polgári biztost és egy katonai élelmezésügyi tisztviselőt rendelt, a legszigorúbb büntetés terhe alatt betiltotta az önkényes harácsolást, megállapította a katonák napi élelmi adagját, a minék megfelelőleg rendszerint 1—4 napra szükséges czikkeket volt szabad összehordatni; nagyobb mennyiséget csak kivételes esetekben, nevezetesen akkor gyűjthettek össze, ha főlöszlegesen mennyiségben találtak élelmiczikkeket. A gyalogezredek két napra való húst és négy napra elegendő kenyeret vittek magukkal eleségkocsijaikon (zászlóaljanként 5; a főzőüstöket lovak vitték), a mit csakis legvégső szükség esetén és felényire szorított adagban szolgáltathattak ki a legénységnek.

Szigorú rendszabályokat alkottak a markotányosok számára is, a kik hihetetlen magas árakat követeltek.

Hogy a tisztek megfelelő és elegendő élelemhez jussanak, hogy az előljárók megismerjék alárendeltjeiket és hogy azok tisztikaruk szellemére is befolyást gyakorolhassanak, Schwarzenberg elrendelte, miszerint naponként minden dandárparancsnokság 12, minden ezred 10, a horvát és vadászzászlóaljak pedig 5 tiszttartásához szükséges annyi élelmiczikket kapjanak, a melyekből legalább is levest, marhahúst, főzeléket és sültet készíttethetnek; bor helyett sört vagy pálinkát harácsoltak. A főtisztek mindegyike paripát és málhásállatot tarthatott, melyeknek ellátásáról azonban a kincstár gondoskodott; kocsit azonban senki sem tarthatott.

Az alárendeltekről való eme kiváló gondoskodás azonban kevés eredménnyel járt, mivel ha sikerült is előteremteni elegendő élelmet, ezt csak nagy nehezen, a legtöbb esetben pedig egyáltalában nem szállíthatták a csapatok után az utak rossz-sága miatt.

II.

A) Visszavonulás a Jasioldához.

A Volhyniából északra vezető fő útvonalaknak (Luck—Pinsk—Minsk és Luck—Bresk—Litowsk—Slonim) megszállására rendelt Reynier gyenge volt ahhoz, hogy megfelelőleg elzárja

Tormasóf közeledési vonalait. Pinskbe csak egy század lovas jutott, Brest-Litowskot pedig csupán 80 dzsidas tartotta, a Klengel tábornok vezette és 4 zászlóaljból, kevés lovasságból s 8 ágyúból, összesen 3000 emberből álló elővéd Kobrinban állott, a hadtest zöme pedig Kartuszkaja-Bereza körül laktáborozott.

A Lucknál összpontosított III. nyugati orosz hadsereg erejét a táblázat mutatja.

Hadtest-parancsnok	Hadosztály, dandár vagy csapattest	Zászlóalj	Lovas-század	Kozák-ezred	Tüzérszázad
Kamenszkij gr. gyal. táb.	18. gyalog hadosztály	12	—	—	3
	gránátos dandár	6	—	—	—
	Pawlograd huszárezred	—	8	—	1
Markof altáb.	15. gyalog hadosztály	12	—	—	—
	9. " " "	12	—	—	7
	Alexandrin huszárezred	—	8	—	—
Sacken br. altáb.	36. gyalog hadosztály	12	—	—	—
	11. lovas " "	—	16	—	2
	Lubno huszárezred	—	8	—	—
Lambert gr. tábornok lovas hadteste	Berdjejev dandár	—	8	—	—
	Chruschtschef dandár	—	8	—	—
	Knoring tatár dzsidas ezrede	—	8	—	—
	Taganrog, Wladimir és Serpuchow dragonyos ezredek	—	12	—	—
	Kozákok	—	—	9	—
	Tüzértartalék, 1 század hídász és 1 század utász	—	—	—	3
Összesen		54	76	9	16

vagyis 46,000 ember és 164 ágyú. (*M. Bogdanovitsch* i. m. I. k. 103—105. l.)

Tormasóf nagyon is jól értesült a Muchaviec vonalán végbe ment változásokról és tekintettel a császár parancsára, elérkezettnek látta a pillanatot, hogy hátukba törjön a francziáknak. E végből július első felében Sackent 6 zászlóaljjal és 12 lovas századdal Saslawnál és Staro-Konstantinownál (Lucktól dél-

keletre, lásd az 1. sz. vázlatot) hagyta, 6 zászlóalját Ertel tábornok Mozyrnál álló hadtestének megerősítésére küldött, Chruschtschef tábornokot 8 lovas századdal és 2 kozákezzel a warsói nagyhercegség határainak elzárására rendelte, *a megmaradt 42 zászlóalj, 56 lovasszázadot, 7 kozákezzel s a tüzéséget* pedig a következőképen indította el Reynier megtámadására (l. a 2. sz. vázlatot):

az ellenség figyelmének elterelésére Melissino tábornok alatt *Iwanowora* és *Pinskre* 1 vadászrezdet, 2 gránátos zászlóalj, 1 dragonyosezredet és 3 huszárszázadot,

a főoszlopot *Ratnón és Diwinen át Kobrinba*, melynek elővédét alkotta Tschaplitz tábornok alatt 1 vadászrezdet, 1¹/₂ huszárezred és 1 kozákezzel,

Brest-Litowsk megrohanására: Lambert gróf tábornokot (4 zászlóalj, 16 lovas század, 3 kozákezzel és 6 ágyú) a Bug mindkét partján és Schtscherbatof herceget (6 zászlóalj, 8 huszárszázad és 24 ágyú) *Ratnón és Mokranon át*.

A Lambert és Schtscherbatof által vezetett részeknek *Brest-Litowsk* elfoglalása után *Kobrinba* kellett vonulniok a főoszlop támogatására.

Melissino tényleg magára vonta Reynier figyelmét s a míg ez Chomskon át annak feltartóztatására indult, addig Lambert és Schtscherbatof hatalmába ejtette Brestet, majd a főoszloppal együtt bekerítették és elfogták a Kobrinnál álló Klengelt 77 tisztjével és 2382 emberével. Az Antopol alá siető és Schwarzenbergtől tíznapos menetre levő Reynier 14,000 emberével szerencséjére észrevette a veszedelmet, még idejekorán kiszabadult a csapdából és zavartalanul vonult vissza Slonim felé, mivel Tormasóf csapatainak élmezőnye miatt s a mocsarakban elakadt vonatának beérkezéséig megállani volt kénytelen.¹

Schwarzenberg július 30-án és pedig éppen akkor értesült a kobrini szerencsétlenségről, mikor Napoleon parancsának, valamint a Bagration üldözésére rendelt francia hadtestek parancsnokai sürgetésének engedve már kiadta intézkedéseit Minskbé való vonulásához. Azonban mivel legott észrevette a veszedel-

¹ *M. Bogdanovitsch* i. m. I. k. 294—304. l.

met s belátta, hogy Reynier gyenge hadteste a támadók nagy erejét meg nem állíthatja,¹ — a minek következtében ezek könnyű szerrel hatalmukba ejthetik Grodnót, sőt Wilnát is, vagyis a grande armée hadműveleti vonalait, a mi kiszámíthatatlan következményekkel járt volna — önszántából azonnal megfordult s július 31-én már Snowon ütötte fel táborát, előbb azonban Kinsky ezredest 3 gyalog századdal és 100 lovassal Nieswiezben visszahagyta a Pinsk felé vezető út megfigyelésére s a grande armée-val való összeköttetés fenntartására.

Augusztus 1-én Stolowiczét, másnap Polonkát, harmadnap pedig Slonimot érték el csapataink, a hová Reynier is beérkezett. 4-én Trautenberg hadosztálya Miezewiczére, a zöm pedig Diewiatkowiczére ért. Mivel híret vették, hogy az ellenséges elővéd Rózanyánál áll, a portyázásairól már híres *Pauliny Mihály 1. huszárezredbeli kapitányt* oda küldötték, hogy szerezzen biztos híreket az oroszok állásáról. Pauliny éjjeli 11 órakor indult meg és kétfelől óhajtott betörni Rózanyaiba. Mivel azonban a majdnem 1000 emberből álló orosz lovasság Rózany mögött harcra készen állott, tovább nem mehetett és visszavonult.²

5-én este hadtestünk Rózanyaiba ért (6 nap alatt 130 km), a hol másnap pihenőt adtak a kifáradt csapatoknak, kivéven Trautenberg hadosztályát, melynek Suden ezredes vezette elővéde megszállotta a sielecezi utat, Mohr tábornok pedig hatalmába ejtette a kartuzskaja-berezai szorost.³ Ugyane napon vette át Schwarzenberg Napoleon rendelkezése folytán mind a két hadtest feletti parancsnokságot és pedig ama feladattal, hogy támadja meg Tormasófit és űzze vissza Volhyniába.

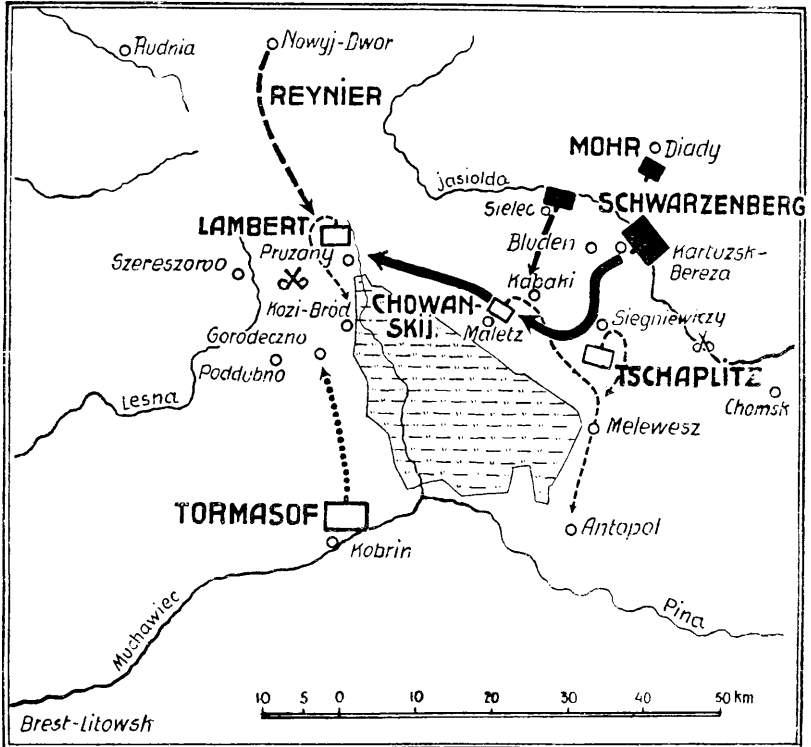
A két vezér abban egyezett meg, hogy a mi seregtesteink Sieleceen és Kartuzskaja-Berezán, a szászok ellenben Zelwán és Nowyj-Dworon át támadják meg a Malecznál és Pruzanyánál álló oroszokat. Ennek következtében augusztus 7-én útnak indítottak: Trautenberg *Sielecre*, Siegenthal, Bianchi és Frimont

¹ *Schwarzenberg* jelentése a császárhoz. *F. A. 1812.* 7—238.

² *Pauliny* jelentése. *F. A. 1812.* 8—19.

³ *F. A. 1812.* 8—33. és 36.

pedig *Kartuzskaja-Berezába*.¹ Mohr tábornok a Die Ligne (30.) gyalogezred két zászlóaljával, a Hessen-Homburg huszárokkal és egy háromfontos üteggel egyelőre *Diudynál* állva maradt,

hogy biztosítsa raktárainkat, valamint a Jasiolda átjáróit és hogy a Nieswiezben visszahagyott Kinsky ezredes különítményének közvetítésével tartsa fenn az összeköttetést a grande armée-val.

¹ Augusztus 7-én éjjel a majdnem tisztán magyar zászlóaljakból alakított Bianchi hadosztály a diadyi erdőségekben táborozott. Alig ütöttek fel a táborokat a csapatok, a szúnyogok milliárdjai rajzották körül őket. A tábornokok egy ideig távol tartották a vérszopókat, de hajnal felé, mikor az álom elnyomta a kifáradt legénységet, a tábornokok pedig kialudtak, a szúnyogok annyira összecsipték a katonákat, hogy reggelre legtöbbször feje megdagadt a fölismerhetetlenségig. *Welden*: Der Feldzug der österreichischer stb. cz. m. 25. l.

Mohr kikülönítése következtében hadtestünk hadrendje is megváltozott az alábbiak szerint.¹

B a l	K ö z é p	J o b b
o s z l o p		
Siegenthal altáb.	Bianchi altáb.	Trautenberg altáb.
Mayer táb.	Lilienberg táb.	Suden ezredes
4 zászlóalj gyalogság (osztrák ezredek) 7. vadász-zászlóalj	48. magy. gyalog-ezr. 19. " "	5. vadász-zászlóalj Határőr zászlóalj
Frelich táb.	Hessen-Homburg táb.	Pflacher táb.
1. huszárezred 6. (Blankenstein) hu- szárezred	33. magy. gyalog-ezr. 2. " "	Beaulieu gyalogság 39. magy. gyalog-ezr.
1 három fontos és 1 lovaglő üteg	Lichtenstein táb. gránátos zászlóalj 32. magy. gyalog-ezr. 34. " " 1 hat fontos üteg	1 hat fontos üteg
Frimont altábornagy lovas hadosztálya		
Zechmeister táb. dandára	Wrede táb. dandára	
O'Reilly és Hohenzollern chevaule- gersek 1 lovaglő üteg	Riesch és Levehner dragonyosok Kienmayer huszárok	
Wachtenburg tábornok tüzér-dandára: 5 üteg.		

Schwarzenberg közeledésére Tormasóf is megváltoztatta seregtesteinek helyzetét, vagyis az ellenfelek így állottak augusztus 7-én (lásd a rajzot az előző oldalon)

osztrákok és *magyarok*: Siegenthal, Bianchi és Frimont

¹ Ordre de Bataille F. A. 1812. 8–41.

hadosztályai Kartuzskaja-Berezánál, Trautenberg Sielecnél Mohr különítménye Diadynál, — *zászok* menetben Nowyj-Dwor felé; *oroszok*: Lambert gróf Pruzanynál, Chowanskij 4 zászlóaljjal és 2 század tüzérrrel Maletznél, Tschaplitz 8 zászlóaljjal, 12 lovas századdal, 4 kozákezreddel és 3 század tüzérrrel Siegniewiczynél, Tormasóf a zömmel Kobrinnál, Melissino 1 vadász ezreddel, 2 gránátos zászlóaljjal, 1 dragonyos ezreddel és 3 század huszárral Pinsknél; nagyobb erejű felderítő és portyázó különítmények Bialistok és Warsó felé nyomultak.¹

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy Lambert 40 km-nyire állott Kobrintól és hogy a Maletznél és a Siegniewiczzy körül álló részek a Tormasófnak Kobrinnál táborozó zöme között, Pruzanytól Antopol—Melewesz vonaláig egy 30 km hosszú és 15 km széles járhatatlan mocsárvidék terült el. Utóbbiak tehát teljesen magukra hagytak, mert csakis az antopol—meleweszi 60 km kerülő úton kaphattak segítséget vagy vonulhattak vissza a főszereghhez. Ez a körülmény később nagy szerepet játszott a poddubniei csatában, a mennyiben a Melewesz és Antopol felé visszavert orosz csapatok nem juthattak el augusztus 12-ére Poddubnie alá.

Augusztus 8-án Frelich huszárjai Bludennél (Kartuzskaja-Berezától délnyugatra) összetűztek mintegy 2000 ellenséges lovassal. A nagyobb erő ellenére Frelich támadásra rendelte harci vágtyól áthatott huszárjait, kik tisztjeik vezetése alatt kitűnő vitézséggel Siegniewiczzy (Bludentől délre) alá vetették vissza ellenfeleiket. Mivel Siegniewiczzyhez Chowanskij gyalogsága és tüzérsége is fölvonult, Siegenthal és Frimont hadosztályai is harczhoz fejlődtek. Siegenthal kelet felől előnyomuló esapatainak azonban a mocsarak miatt akkora kerülőt kellett tenniök, hogy nem érkezhettek be kellő időben a csata terére. Türelmét vesztett lovasságunk rátámadt az oroszokra és heves gyalogsági és tüzérségi kartácstűzben két órán át viaskodott, a míg végre kiverte állásából és a városból is az oroszokat.² Az 1. huszár-

¹ *M. Bogdanovitsch* i. m. I. k. 304—306. l.

² *Frelich* jelentésében többek között ezeket mondja: Az 1. huszár-ezred e négy századának tisztjei és legénységé rendkívüli vitézséggel har-

ezred története szerint Schwarzenberg is szemtanuja volt az ütközet ama részének, a mikor *Horváth báró ezredes*, az 1. huszárezred parancsnoka, az 5. század élére ugratott és tüzes szavakkal harczba hívta legényeit, mondván: *most is oly vitézek legyetek, mint a mikor megszereztétek számomra a Mária Terézia-rendet!*¹

A győzelem ára nagy volt, mivel egy kozák golyója szétromcsolta Horváth ezredes bal kezefejét, azután pedig oly súlyosan megsértette altestét és hátgerinczét, hogy a vitéz katona babér helyett sirt lelt a harc mezején.²

Hősi halált halt még *Bucsek József 2. századbéli főhadnagy* is. Századát az oroszok visszavetették, ő valahogy lemaradt és az ellenséges lovasok közé keveredett. Bár hősileg védekezett, tizenhárom sebből vérezve lóról bukott és meghalt.³

A győzelem által hadtestünk áttörte és kettéválasztotta Tormasóf előcsapatait. A vereséget szenvedett Chowanskij és Tschaplitz Antopol felé visszavonult, a mi által a Pruzanynál álló Lambert ép oly veszélyes helyzetbe jutott, mint annak idején Klengel százsz dandára Kobrinnál.

Augusztus 9-én Siegenthal megszállotta a jobbára töltésekre épített chomsk—antopoli utat és megfigyelte a visszavonulókat, — a többiek Maletz és Kabaki között táboroztak — Mohr pedig még Diadynál állott; Reynier előnyomulóban volt Nowij-Dworról.

Másnap a Malecznál és Kabakinál álló zöm Pruzany felé nyomult, hogy egyesüljön Reynierral. Reynier előbb ért Pruzany alá s így ő ütközött meg az oroszokkal, kik szivósan védekeztek s csak akkor hátráltak meg a város mögötti magaslatokra, mikor a Lilien báró alezredes vezette *Kienmayer-huszárok* is

ezred . . . Wieland Blankenstein huszárezredbeli ezredes a Blankenstein gróf alezredes által vezetett osztálylyal dicsőségesen helyt állt a gyalogsági és kartácstűzben, mi által megkönnyítették a kézitusába keveredett császárhuszárok négy századának gyülekezését . . . *F. A. 1812.* 8—58., 76., 122. és ad 129.

¹ *Geschichte des k. u. k. Husaren-Regiments Kaiser No. 1.* 270. 1.

² Érdemekben gazdag katonai pályájának leírását lásd: *Dr. J. Hirtenfeld* Der Militär-Maria-Therezien-Orden stb. czimű könyvét. Katonai pompával temették el 1812 augusztus 9. Sírja a maleczi falusi templom tövében van.

³ *F. A. 1812.* 8—76. és 60. Született Rozsnyón 1776.

belevágtak. A huszárezred ugyanis hadtestünk elővédét alkotta. Az ezred egész a város széléig nyomon követte az oroszokat, majd miután kikerülte a várostól délre elterülő mocsarat, három századát a kobrini út felé küldötte, hogy veszélyeztesse az ellenség visszavonulási vonalát, három századdal és egy lovaglő-üteggel pedig a város széle ellen rohamot intézett, benyomult a városba s ezt az oroszok többszörös támadásai ellenére megtartotta gyalogságunk beérkeztéig.¹ A harczról írt jelentés dicséri *Zrinszky őrmagyot, Worillicsek és Plepetics századosokat, valamint Szabó András közhuszárt*, ki megmentette életét a sebesülten lova alá került *Barkó báró* hadnagynak.²

A magaslatok ellen már nemcsak Reynier, hanem Trautenberg és Frimont hadosztálya is felfejlődött. Ezek együttesen lépésről-lépésre visszaszorították Lambertet egészen Kozybródig (Pruzany és Gorodeczna között; lásd a poddubniei csata vázlatát), a hol az oroszok erősen megszállották a mintegy 1200 lépés hosszú töltésút mögötti állást. Az utat tüzérség védemezte, a magaslatot, valamint a szoros előtti kocsmát gyalogság tartotta. Schwarzenberg még az éj beállta előtt akarta hatalmába keríteni a szorost, hogy az ellenséget minél előbb és erőinek összesereglése előtt döntő csatára bírja. Ennélfogva Trautenberg hadosztályát azonnal támadásra rendelte. Suden ezredes zászlóaljai d. u. 5 órakor rávetették magukat a kocsmánál védekezőkre, a kiket rövid harcz után megszalasztottak a mocsáron s a töltésen át. Azonban csakhamar megállította győzelmesen rohanó zászlóaljainkat a magaslatról lődöző tüzérség s az, hogy az oroszok a töltés hidját lerombolták. Jó ideig hiába ostromolták a töltést a zászlóaljak, valamint a támadásra rendelt Beaulieu gyalogság nyolcz százada *a 39. magyar gyalogezred 1. zászlóaljával*. Csakis esti 8 órakor sikerült kivetni az oroszokat erős állásukból, a mikor *a 39. gyalogezred három százada Bakony ezredes és Martini alezredes* vezetése alatt Kozybródtól északra heves kartácstűzben átgázolt a mocsáron, elűzte

¹ Baron Kienmayer Husaren-Regiment No. 8. *Bericht* über die Affaire bei Bruzany den 10. August. *F. A. 1812.* 8—123.

² 1812 szeptember 1. kelt Generalbefehllel ezüst vitézségi éremmel tüntették ki. *F. A. 1812.* 13—14.

a sűrűségben puskázó ellenséges csatárokat, majd a magaslatra rohanván, oldalába került az ellenséges gyalogság zömének.¹

Az ellenség üldözésére rendelt Trautenberg-hadosztály csakhamar megállott, mivel az esőzések következtében feneketlenül vált utakon a kocsik s az ágyúk földültek, a gyalogság pedig a sötétségben csak nagy nehezen juthatott előre.²

Augusztus 11-én a szövetségesek Godoreczna körül tömörültek, hogy nagyobb erejükkel ismét csapást mérjenek elleneikre és pedig még mielőtt összeözönlenek azok valamennyi seregtestei. Tormasóf, a ki Kobrinból eddigelé tétlenül nézte maga elé tolt seregtesteinek egyenkénti megveretését, végre észbekapott, két hadtesttel Lambert támogatására sietett és a Poddubnietől délre elterülő magaslatokon vonult fel, hogy másnap megvívja a poddubniei csatát.

A 12-re következő éjjelen különös és súlyos következményekkel járó esemény riasztotta fel a Gorodecznánál táborozó csapatainkat. Az ellenség közelsége miatt tilos volt tábortüzeket gyújtani. A legnagyobb sötétségben, a mikor mindenki mélyen aludt az előző fáradalmak következtében, a balszárnyon álló Frelich dandárába tartozó *1. huszárezred* lovai megriadtak valamitől és 700 ló teljes felszereléssel a gyalogság táborán át szerteszét szaladt, feldöntvén a fegyvergulákat és összetaposván az alvókat. A riadalomban mindenki fegyvert ragadott, az osztályok úgy a hogy sorakoztak s ütésre készen várták az ellenséges támadást. Szerencsére senki sem sütötte el puskáját s lassanként helyreállott a rend nagyobb veszedelem nélkül. A szanaszét futott lovak közül másnap mintegy 350-et összefogdostak ugyan, de mivel hiányzottak a málhatáskák, a legénység elvesztette összes holmiját. A még hiányzó lovakat csak két hét alatt sikerült megtalálni, jobbára felszerelés nélkül, letörötten és hadi szolgálatra teljesen alkalmatlan állapotban. A riadalmat állítólag kóborló farkascsoroda okozta.³

PILCH JENŐ
százados.

¹ *F. A. 1812.* 8—122. A harcra vonatkozó reláció még ezeket mondja: Csakis ily elszánt vitézséggel s ily nagy megerőltetéssel lehetett hatalmunkba keríteni ezen erős állást.

² Trautenberg relációja. *F. A. 1812.* 8—131.

³ *De l'Ort* őrnagy naplója. *F. A. 1812.* 13—3.